

T.C.

TOROS ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANA BİLİM DALI

MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**MERSİN KENTİNDE MAHALLE OLGUSUNDAKİ DEĞİŞİM
SÜRECİ**

Hülya GÜLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYLÜL 2017

T.C.

TOROS ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANA BİLİM DALI

MİMARLIK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**MERSİN KENTİNDE MAHALLE OLGUSUNDAKİ DEĞİŞİM
SÜRECİ**

Hülya GÜLER

DANIŞMAN

Prof. Dr. Necati ŞEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EYLÜL 2017

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL ve ONAY SAYFASI

Hülya GÜLER tarafından hazırlanan “*Mersin Kentinde Mahalle Olgusundaki Değişim Süreci*” başlıklı bu çalışma 25/09/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Mimarlık Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı
Prof. Dr. Erkin ETEN

Jüri Üyesi
Prof. Dr. Necati ŞEN
Danışman

Jüri Üyesi
Yrd.Doç.Dr. Gülertan AKYÜZLER
(Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi)

Savunma Sınav Jürisi Tarafından Tezin İmzalı Nüshasının Teslim Tarihi :...../...../20....

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Fügen ÖZCANARSLAN
Enstitü Müdürü V.

ETİK BEYAN

Toros Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmada;

- Sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

...../...../2017

Hülya GÜLER

İmza

MERSİN KENTİNDE MAHALLE OLGUSUNDAKİ DEĞİŞİM SÜRECİ

(Yüksek Lisans Tezi)

HÜLYA GÜLER

**TOROS ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

2017

ÖZET

Bu çalışmamızda komşuluk birimi entegrasyonu olan Mahalleyi; Mersin özelinde ve tarihsel perspektif içerisinde ele alarak teknolojik ilerlemeyle birlikte gelişen ve değişen, sosyal ve mekânsal hareketliliği bağlamında irdelemektir. Mahalle Osmanlıdan bugüne kentlerin biçimlenmesinde insan ilişkileri üzerinde belirleyici olurken, bugün gelinen noktada kentlerimizin kalabalıklaşması, yeni yapılaşmalar, mahalle kavramının içeriğini değiştirmeye başlamıştır. Mahalle doğrudan ya da dolaylı olarak başka insanlarla iletişim ve etkileşim alanlarıdır ki bu komşuluk düzeni demektir. Günümüzde küreselleşen dünyada insan ilişkilerinin değişimi mekânların ve tüm sosyal hayatın dönüşümü demektir. Mersin, değişen ve gelişen dünya içerisinde kurulduğu zamandan itibaren kendine yer bulabilmiştir. Mersin'in tarihsel gelişimi dünya pazarında kendine yer edinmesinde, diğer Osmanlı kentlerinden farklı bir gelişim göstermesinde, birçok kültürü bünyesinde barındırmasında, Tarsus limanının alüvyonlarla dolması ve işlevselliğini kaybetmesinin ardından Akdeniz'e gelen gemi ve kayıkların Mersin iskelesine yaşanmasıyla birlikte başlamıştır. Mersin 1840 yılında Adana Eyaleti'nin Tarsus kazası Gökçeli nahiyesine bağlı bir köy, 1851 yılında aynı kazaya bağlı nahiye merkezi, 1877 yılında kaza merkezi ve 1888 yılında da sancak merkezi olmuştur.

Kısa zaman içerisinde hızlı gelişme gösteren kentin demografik yapısındaki gelişmeler ışığında artışlar olmuştur. Türkiye genelinde ilk nüfus sayımı olan 1927 yılında Mersin nüfusu 211.543 kişi olarak tespit edilmiştir. 1950'li yıllardan itibaren kentlerin sanayileşme sürecinin başlamasıyla birlikte, kırsal alanlardan ve kentlerden diğer kentlere açılan fabrikalarda iş bulmak amacıyla göçler olmuştur. Mersin Birinci Dünya Savaşı ardından Kurtuluş savaşı, savaş sonrası nüfus kaybı, kentte yaşayan ve ticaretle uğraşan gayrimüslimlerin kentten ayrılmaları, Hatay ilinin 1939 yılında Türkiye'ye katılması ardından Mersin liman faaliyetlerinin İskenderun limanına kayması gibi çeşitli nedenler Mersini 1920-1950 yılları arasında bir durgunluk dönemi geçirmesine neden olmuştur. Mersin'in ikinci kentleşme ve gelişme süreci 1950'li yıllardan itibaren başlamıştır. Mersin limanının Hollanda Kraliyet Liman Şirketi tarafından yenilenip 1962 yılında hizmete açılması, Ataş Rafinerisinin 1962 yılında hizmete girmesi ile birlikte sanayi sektöründe ki gelişmeler, küçük büyük birçok ticari işletmenin kurulması, 1980 sonrası inşaat sektörünün hız kazanması ve günümüze kadar devam etmesi, üniversitelerin açılması, kentin ılıman iklime sahip olması, diğer kentlerden yaşamın daha ucuz olması, hem sanayi hem de tarım kenti olması Mersin'i cazip hale getirmiş başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu olmak üzere birçok ilden göç almıştır. Mersin'deki ilk apartmanlaşma sürecinin başlama tarihini bazı kaynaklar 1960 yılını verirken diğer birçok kaynak 1970 yılını işaret etmektedir. Mersin'de apartmanlaşma süreci mahalle olgusundaki değişimin başlangıcını oluşturmuştur. Kalabalıklaşan nüfusla birlikte önce kıyı bandı yüksek konutlarla tamamen doldurulmaya başlanmış kentin doğu ve kuzey kesiminde arsaların parsellere bölünerek satılması diğer taraftan yüksek katlı apartmanların hız kesmeden devam etmesi kentte ikili bir yapılaşma ve farklı mahalle oluşumlarının önünü açmıştır. Kente bir taraftan mahalle ve komşuluk ilişkileri devam ederken toplu konut ve lüks sitelerin bulunduğu alanlarda bir birinden habersiz sadece aynı alanları paylaşan insanların birlikte yaşadıkları yeni mahalle ve yerleşim alanları oluşmaya başlamıştır. Bu çalışmanın konusu olan Mersin Kentinde Mahalle Olgusundaki Değişim Süreci, değişen ve gelişen teknolojik ekonomik gelişmeler, bu gelişmelerle birlikte alım gücünün artması, alıcı isteklerinin değişmesi ile birlikte mahalle yapısındaki değişimi ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mahalle, Göç, Mersin'in Kentsel Gelişimi, Mersin'de Mahalle Değişim Süreci.

ABSTRACT

This study examines the neighbourhood as an unit of integration in a historical perspective and in the specific context of Mersin with regards to the changing and developing social and spatial mobility along with technological progress. While the neighborhood has been the determinant of human relations in the shaping of cities, as of today we argue that the neighborhood as a concept has been modified dūn to new structures. We can speak of a order of neighborhood as it is directly or indirectly the area of communication and interaction with other people. In today's globalizing World the exchange of human relations means the transformation of spaces and whole social life.

Mersin in a changing and developing World, has been able to find its place since its foundation. Mersin's historical development started to take its place in the world market, showing a different development scheme with regards to other Ottoman cities, containing many cultures in it and after the port of Tarsus was filled with alluvium and lost its functionality the ships and boats that came to the Mediterranean started with the berthing of Mersin port. In 1840, Mersin became a village connected to the Gokçeli township in the province of Tarsus in the state of Adana. In 1851 it became a township center in the same province, in 1877 it became a province center and in 1888 it was a provincial center. Shortly after, there has been an increase in the demographic structure in the rapidly developing city. According to the first population census in Turkey in 1927, the population of Mersin was 211,543 people. From the 1950s onwards, with the beginning of the industrialization process of cities, migrations from rural areas and cities took place in order to find jobs in factories opened in other cities. After the First World War, the War of Independence, the post-war population loss, the seperation of the non-Muslims living in the city and dealing with trade, the participation of the province Hatay to Turkey in 1939 and the shifting of the port activities in Mersin to İskenderun port and such various reasons caused a period of stagnation for Mersin between the years 1920-1950. Mersin's second urbanization and development process started after 1950's. The opening of the port of Mersin in 1962 renovated by Dutch Royal Port Company, With the commissioning of the Ataş Refinery in 1962 developments in the industrial sector, the establishment of many small and large commercial enterprises, the acceleration of the construction sector after 1980 which continued until today, opening of the universities, the temperate climate in the city, life being cheaper than other cities,

being both industrial and agricultural city made Mersin attractive and many migrants, mainly from Eastern and Southeastern Anatolia cities, have migrated. While the starting date of the first apartment building in Mersin was given in 1960, some other sources point to 1970's. The process of apartment building in Mersin was the beginning of the change in the neighborhood. With the crowded population, first the coastal belt started to be filled with high residences, the lands in the eastern and northern part of the city were divided into parcels and sold, on the other hand the high-rise apartments continued without slowing down opened up a dual structure and different neighborhood formations in the city. On one side of the city neighborhood and neighborliness relations continue on the other side in areas where mass housing and luxury sites are located new neighborhoods and settlements inhabited by people who are unaware of each other and share only the same areas have begun to occur. The Process of Change in the Neighborhood Situation in Mersin City, which is the subject of this study, changing and developing technological economic developments, increase in purchasing power with these developments, the change of buyer requests and the change of neighborhood structure will be discussed/ handled.

Key Words: Neighborhood, Migration, Urban Development of Mersin, Neighborhood Change Process in Mersin.

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam sűresince beni araőtırmalarımnda yűnlendiren, bilgilendiren yol gűstericim tez danıőmanım, Sayın Prof. Dr. Műh. Mim. Necati ŐEN 'ne. Farklı bir bűlűmden gelmeme raėmen beni Mimarlık alanında Yűksek lisans yapmam için cesaretlendiren ve sűrekli baőaracaksın bunu biliyorum diyerek desteėini esirgemeyen hocam Sayın Prof. Dr. Faruk Yalçın UėURLU'ya çok teőekkűr ederim. Mersinle ilgili her tűrlű kaynak ve belgeye ulaőmamda yardımcı olan Sayın Tűlin Selvi ŬNLŬ' ye teőekkűr ederim. Her zaman yanımda olan varlıklarıyla hep kendimi iyi hissettiėim, tez sűrecim boyunca desteklerini esirgemeyen aileme gűnűlden teőekkűrler. Birlikte yol aldıėım arkadaőlarım Banu YILDIRIM ve Merve SAė'a çok teőekkűr ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHALLE KAVRAMININ İNCELENMESİ

1. KAVRAMSAL OLARAK MAHALLE	4
1.1. Osmanlıdan Tanzimat'a Mahalle Kavramı.....	8
1.2. Cumhuriyetten Günümüze Mahalle Kavramı	12

İKİNCİ BÖLÜM

MERSİN'İN KENT TARİHİ, GÖÇLER, NÜFUS GELİŞİMİ

2. MERSİN.....	14
2.1. Mersin'in Tarihsel Gelişimi.....	15
2.2. Göç Olgusu, Mersine İlk Göçler ve Mersin'in Geçmişten Günümüze Göç Almasının Nedenleri.....	17
2.3. Mersin'in Göç Almasının Nedeni.....	19
2.4. Mersin Kazasının Cumhuriyet Öncesi Nüfus Gelişimi.....	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERSİN'İN KENTSEL GELİŞİMİ VE MAHALLE OLUŞUMLARI

3. MERSİN KAZASININ İLK MAHALLELERİ	34
3.1. Cami-i Şerif Mahallesi.....	36
3.2. Lazkiye Mahallesi (Kiremithane)	37
3.3. Bahçe Mahallesi	38

3.4. Kıbrıslı Mahallesi (Mahmudiye)	38
3.5. Mesudiye Mahallesi	38
3.6. Giritli Mahallesi(İhsaniye)	38
3.7. Hıristiyan Köyü (Osmaniyeye)	38
3.8. Frenk Mahallesi (Nusratiye)	39
3.9. Yeni Mahalle.....	39
3.9.1. Karaduvar Mahallesi.....	39
3.9.2. Medrese Mahallesi (Hamidiye).....	39
3.9.3. Kültür Mahallesi	40
3.9.4. Çardak Mahallesi.....	40
3.10. Mersin'in 1980 den Günümüze Mahalle ve Nüfus Gelişim Süreci.....	40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	45
KAYNAKÇA	48
ÖZGEÇMİŞ.....	52

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Osmanlı İmparatorluğunda bir Mahalle.....	8
Şekil 2.1. Zaman içerisinde limanın Tarsus'tan (Rhegma Gölü'nden) Mersin'e kayması.....	15
Şekil 2 .2. Göç	18
Şekil 2. 3. 19. yüzyılın ikinci yarısında Mersin ve çevresindeki Elvanlı, Kalınlı ve Gökçeli yerleşimlerinin konumu.....	23
Şekil 3.1. Şarkıyye mahallesindeki Latin Katolik Kilisesi	34
Şekil 3.2. Garbiyye mahallesindeki Ortodoks Rum Kilisesi	36
Şekil 3.3. Mersinin ilk Mahalleleri.....	36
Şekil 3.4. Cami-i Şerif Mahallesi'nden Genel Görünümler.....	37
Şekil 3.5. Kiremithane mahallesi	37
Şekil 3.6. Bahçe Mahallesi.....	38
Şekil 3.7. İhsaniye Mahallesi	39
Şekil 3.8. Medrese Mahallesi	28
Şekil 3.9. Mersin Haritası	25
Şekil 3.10. Mersin Kentsel Gelişme süreci	25
Şekil 3.11. 1914 Yılında Mersin Kent İçi Yolları.....	26
Şekil 3.12. 19 yüzyıl Sonunda Mersin-Tarsus-Adana Demiryolu ve Mersin Garı....	28
Şekil 3.13. 1886 Yılında İşletmeye Açılan Mersin- Adana Demiryolu	28
Şekil 3.14. Gümrük İskelesinin Konumu.....	30
Şekil 3.15. 1916 Yılında Mersindeki İskeleler.....	30
Şekil 3.16. 19.yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında Mersindeki Tramvay ve Dekovil Hattı.....	31
Şekil 3.17. Ticaretin omurgası Uray Caddesi	32
Şekil 3.18. On dokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyıl başında Mersin'in kentsel biçimi	33
Şekil 4.1. Mersinde yirminciyüzyıl başına kadar kentsel yerleşik alan	45

GİRİŞ

Kültürümüzün bir parçası olan mahalle ve komşuluk ilişkileri değişen kentler, yapılar/ binalar binalarla birlikte değişen mahalle anlayışı, insan ilişkileri, ekonomik değerlerin insan ilişkilerinin üzerine çıktığı yeni anlayışlar ve kalabalıklaşan nüfus tüm bunlar mahalle kavramının içini boşaltmaya başlamıştır. Bugün dünyayı etkisi altına alan ekonomik-teknik gelişmeler ve bu gelişmelerle birlikteki değişimler yaşamın her alanında kendini hissettirmektedir. Bu teknolojik gelişmeler kentsel alandaki büyüme, gelişme ve değişimleri etkilerken kentleri meydana getiren mahalle yapılaşmalarında etkilerini göstermektedir. Türkiye'nin 1950'li yıllardan sonra tarımdan sanayi sürecine girmesi şehirlerde sanayileşmenin hız kazanması, insan gücüne duyulan gereksinme kent nüfusunun artışına neden olmuştur. 1980'li yıllardan itibaren kırdan kentlere yapılan toplu göçler kent merkez ve çeperlerinde yığılmalar bu alanlarda plansız konut yerleşmeleri ve gecekondulaşmalar meydana getirmiştir. Bu göçlerden payını alan kentlerden biride Mersin'dir. Mersin'e özellikle 1980 sonrası gelen göçler kenti hazırlıksız yakalamıştır. Kentin yeşil alanları ve sahil şeridi plansız yapılaşma ile doldurulmuş kentin eski dokusu yeterince korunamamış, mahalle oluşumlarında kaçak yapılaşmalar ve belli bir plan içerisinde gelişmeyen mahalleler kurulmuştur. 1980 sonrası ekonomik alım gücündeki artış tüm Türkiye'de olduğu gibi Mersin'de de tek katlı yapılaşmalardan birkaç katlı yapılaşmaları, ardından apartmanlaşmayı, sonrada kapalı konutları, bugünde yüksek katlı lüks konutların yer aldığı içinde tüm ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yapılan güvenli sitelerin olduğu yeni mahalleler oluşmaya başlamıştır. Mersin'in sahil kenti olması, limanı, serbest bölgesi, marinası ve birçok sanayi kuruluşu, doğası ile özel bir konuma sahip kentlerdendir. 19. yüzyılda modern ve kozmopolit yapısı ile çok kültürlülüğün simgesi olan Mersin bugün tek tip yapılaşmanın olduğu kent görünümüne nasıl büründüğünü ve yatayda gelişen mahalle yapılaşmasının günümüzde çok katlı konut yapıları düşey yol kavramı geliştirmesi ile birlikte sosyal yaşamdaki değişimi çalışmaya konu edilmiştir.

Çalışmanı Amacı

Bugün gelir seviyelerindeki yükseliş ve sonucu alım gücünün artması kullanıcı isteklerinin değişmesi demografik değişim, kentlerin kalabalıklaşması, gelişen ve değişen konut anlayışı, yaşam koşulları, güvenlik sorunu, sosyal statü gibi birçok etken yatayda gelişen mahalle yapılarını apartman, toplu konut, siteler, işyeri ve konut bütünü yapılarla düşeye taşımıştır. Bu değişimi 1980'li yıllardan itibaren

yaşayan Mersin eski kent dokusundan oldukça uzaklaşmıştır. Kentin eski mahalleleri kendi kaderine terkedilmiş bu mahallerdeki birçok yapının yerini apartmanlar alırken bazı yapılar terk edilmiş ve bakımsızlıktan kullanılmayacak hale gelmiştir. Kentte bugün yapılaşmaların çoğu batı ve kuzey tarafında oluşurken kent merkezi bu gelişmeden uzak kalmıştır. Yeni yapılaşmalarla birlikte mahalle anlayışı da oldukça değişmiştir. 200 yıllık geçmişi olan Mersin özellikle 1980 sonrasında aldığı yoğun göç sonrası kent yetkililerinin gereken önlem ve tedbirleri almaması ve izlenen yanlış politikalar sonucunda kent dokusu ve yerleşme planı kenti bugüne taşıyamamıştır. Kent bugün yüksek katlı beton blokların yükseldiği deniz ile bağlantısı olmayan bir yerleşim bölgesi olurken mahalle yapılaşmaları da bir birinden kopuk bir plan üzerinde gelişme göstermiştir.

Bu çalışmada Mersin’de yaşanan değişim ve dönüşümleri konut tipolojisindeki değişimi ve bu değişimin mahalle ve insan yaşamı üzerindeki etki değerlendirilmektedir. Mersin göçlerle kurulan bir kenttir. Kuruluşunda deniz ile bağlantısı kesilmeden bir yapılaşma oluşturulmuştur. Kent nüfusu artıkça yeni mahalleler kentin kuzey ve doğu tarafında oluşturulmuştur. Kent deniz ile bağlantısı kesilmeden 1960 yıllara kadar gelebilmiştir. Kentte 1960 yılından itibaren sanayi ve tarım alanındaki gelişmeler ve bu gelişmelerle birlikte kentin yeniden göç alması gelişen sanayi ve değişen dünya anlayışı kentte yeni bir yapılaşma modelini getirmiştir. Bu yıllardan itibaren kentte apartmanlaşma süreci başlamıştır. 1980’li yıllardan itibaren değişen teknolojik gelişmeler, bu gelişmelerin hem insan, hem şehir, en önemlisi mahalle değişim sürecini Mersin özelinde ilk mahalle oluşumlarını ve bugünkü mahalle oluşumlarını tarihsel süreç içerisinde karşılaştırmalı olarak incelemek çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın Konusu

18 yüzyıl ortalarından itibaren kentleşme sürecinin başladığı Mersin Kentinde, 19.yüz yılda liman faaliyetlerinin artması bu artış ile yabancı yatırımcıların kente gelmesi ve çeşitli alanlarda ticari yatırımlarda bulunmaları limandaki hareketliliğin artmasının ardından farklı kültür ve inançtan insanların bölgeye gelip yerleşmesi bölgenin kalkınmasına kent nüfusunun artmasının yanında diğer Osmanlı kentlerinden farklı bir mahalle gelişimine katkı sağlarken kentteki farklı dokular/kimlikler kentin daha çağdaş bir kimlik kazanmasına neden olmuştur. Mersin, kuruluşundan bu yana farklı kültürlerin ve kimliklerin bir arada yaşadığı kent olmuştur. İlk kayıkların Mersin iskelesine yanaşması, Çukurova’nın 1832

yılından 1841 yılına kadar Mısır yönetiminde kalması, tarım ve ticaret alanındaki ilerlemeler kenti cazip hale getirmiştir. Kent zamana göre farklı din ve kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Birinci dünya savaşına kadar sürekli gelişme gösteren kenttin savaş sonrası 1950 yılına kadar bir durgunluk, ticaretinde bir gerileme olmuştur

Kentteki gayrimüslim nüfusun savaştan sonra bölgeden ayrılması kent nüfusunda düşüşler meydana getirirken ticari faaliyetlerinde gerilemelere neden olmuştur. Hatay'ın Türkiye'ye katılmasıyla birlikte İskenderun limanındaki faaliyetlerin artması Mersin liman faaliyetlerinde gerilemelere neden olmuştur. Kent 1950'li yıllara kadar sessizliğe bürünmüştür. Mersin limanının 1962 yılında tekrar yenilenip hizmete girmesi ile birlikte kentteki ticari faaliyetlerde canlanma meydana gelmiştir. Kentteki canlanma ile 1970'li yıllardan itibaren kent sürekli göç alan kent özellikle 1980'li yıllardan itibaren yoğun göçe maruz kalmıştır. Kentin 1985-1986'da nüfus artış oranı Türkiye nüfus artış oranının üzerine çıkmıştır. Nüfus artışı Mersin'de değişimler meydana getirmiştir. Kentin dokusundan uzak yeni yapılaşmalar oluşmaya başlamıştır. Kentin doğu ve kuzeyinde bir veya birkaç katlı konutlar yükselirken batı tarafında ve sahil şeridinde yüksek katlı konutlar yükselmeye başlamıştır. Mersin – Silifke arasında bulunan sahil şeridi yüksek katlı konutlarla doldurulmuş yeşil alanlar bilinçsiz bir şekilde yok edilmiştir. Kentte var olan mahalleler ile birlikte yeni oluşan mahallelerde nüfus yoğunluğunun artması ile bölünmüş yeni mahalleler ortaya çıkmıştır. Gelen göçlerin büyük çoğunluğu kentin doğu ve kuzey bölgelerine yerleşmesi bu alanların büyümesine neden olmuştur. Bu alanlarda yaşayan akraba ve tanıdıklar vasıtası ile daha rahat iş bulma ve kente adapte olmak için yerleşenler zaman içerisinde ekonomik durumlarında düzelmeler olunca kentin diğer mahallelerine taşınmışlardır. Kentin birçok noktasında yükselen inşaatlar Mersin'in narenciye bahçelerinin büyük kısmını yok etmiştir. Kent içerisinde yoğunluğun artması ile 2000'li yıllardan itibaren kentin kuzeyi imara açılmış ve buralarda yeni yapılaşmalar oluşmaya başlamıştır. Bu yıllarla birlikte alım gücündeki artış kullanıcı isteklerinin değişmesi, kent içindeki trafik, insan yoğunluğu, can ve mal güvenliği gibi birçok neden kapalı konut ve sitelerin olduğu birçok insanın birbirini tanımadığı yeni mahalleler oluşmaya başlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHALLE KAVRAMININ İNCELENMESİ

1. KAVRAMSAL OLARAK MAHALLE

Canlıların varoluşundan itibaren kendisine ve çevresindekilerine yiyecek temin etmek için avcılık ve toplayıcılık yapan insanlar sıcaktan ve soğuktan korunmak, gelecek tehlikelere karşı kendilerini ve ailelerini güvence altına almak için mağara, oyuk, ağaç kovuğu gibi alanları barınak olarak seçmiştir. Neolitik çağla birlikte avcılık toplayıcılık yerini yavaş yavaş yerleşik düzene hayvancılık ve tarla kültürüne bırakmıştır. Tarıma uygun geniş alanlar açan insanlar buralarda yerleşerek birlikte ilk köy tiplerini ortaya çıkartmışlardır. Zaman içerisinde nüfus artışı, üretimin artması, meslek kollarının ortaya çıkması, kentleri meydana getirmiştir. Kentlerin meydana çıkışı ile kent içindeki asayiş- güvenliği sağlamak ve vergileri toplamak için kentler kendi içinde küçük bölümlere ayrılmıştır. Bu küçük bölümler mahallelerdir. Bir mahallenin mahalle olabilmesi için içinde olmazsa olmazları vardır. Bunlar: kahvehane, sokak, çeşme, muhtar, bekçi, bakkal ve mahallenin delisidir. Mahallenin kahvehanesi gündemin takip edildiği siyasi yorumların yapıldığı, dost sohbetlerinin yapıldığı mahalle erkeklerinin gündemi takip etmek ve mahallede olan biteni öğrenmek için uğradığı ve mahallenin olmazsa olmazları arasında yer alır. Mahallenin sokakları mahalle için adres belirlemede kullanılsa da mahalle kadınları için ayrı bir önem taşır. Sabah günaydınla başlayan gün öğleden sonra çekirdek ve çayla birlikte sohbet yerleri çocuklar içinde oyun alanlarıdır. Mahalle çeşmesinin mahalle için ayrı bir yeri vardır. Çeşme başında yapılan sohbetler yaşanan aşklar birbirine verilen mektuplar ve yaşanan heyecanlar yazılan şiirler, şarkılar çeşmeler üzerinedir. Mahalle için çeşmenin ayrı bir yeri vardır. Muhtar devletin mahalledeki gözü, kulağıdır. Mahallede içerisinde halk ile devlet arasında bir arabulucu, çözümleyicidir. Mahalleyle ilgili sorunlara çözüm getirmeye çalışan ve günün büyük bir bölümünü muhtariyette geçiren halkın tanıdığı, sevdiği, saydığı kişidir. Bekçi devletin diğer görevlisidir. Mahallede asayiş sağlayan kişilerin gece duyduğu düdük sesiyle kendini güvende hissettiği ve tüm mahallelinin tanıdığı kişidir bekçi. Mahallenin olmazsa olmazları arasında olan bakkal, tüm mahallenin sırlarını bilen, bir çoğunun borçlandığı, mahalle muhtarından daha çok mahalleye hakim olan, çocukların bakkal amcasıdır. Birde mahallenin delisi vardır. Çocukların bazen de büyüklerin sataştığı, kızdırdığı, ama birçok insan tarafından korunan

kollanan mahallenin bir parçasıdır aslında. Mahalle bir birini tanımayan insanların ortak bir yaşam alanında bulunduğu birlikte yaşamayı öğrendiği bayramın, düğünün, cenazenin, yardımlaşmanın, kutlamaların dostane ve içten yapıldığı geriye baktıkça hem hüznün hem de sevgiyle anılan yerin adı evdir mahalledir.

“Mahalle, idari, fiziki ve sosyal bir birimdir. Mahallenin önemi, idari ve fiziki bir birim olmasından çok, başkalarıyla ortak bir hayatı yaşadığımız özneler arası bir dünya olmasından kaynaklanır. Çünkü içine doğduğumuz bu sosyal dünyanın “kim” olduğumuz üzerine doğrudan belirleyicidir, bizim için güvenli bir sığınak ve tutunma noktasıdır, sıcak bir yuvadır/ evdir”[1].

“Topluluk halinde yaşanan hemen her yerde, her insan bir tür “mahalle” de yaşamaktadır. İnsanların “ev” veyahut “yuva” olarak nitelendirdikleri şey de genellikle küçük bir alan, bir konut kompleksi, küçük bir kırsal yerleşim birimi olan ve çoğu kez “mahalle” olarak isimlendirilen kavramdır”[2].

“Komşuluk en kolay anlatımıyla o çevrede doğan ya da herhangi bir nedenle o çevreyi seçen insanlarla oluşur. Bu nedenle komşular benzer köken ve veya nedenlerle bir araya gelmiş olabilirler veya mekândaki bir yakınlık insanların birbirleriyle ya da dolaylı ilişki kurmalarıyla komşuluklar oluşur. Zorlama komşuluk mümkün değildir. Bu oluşum ortak eylem yaşamalarıyla ortaya çıkar: Doğum, ölüm, düğün, bayram gibi çoğul ortak faaliyet ve yaşama çeşitliliği komşuluk ve sonucu mahalleleşme kavramını doğurur. O nedenle komşuluk ve mahalleleşme de zorlama yoktur. Ancak derin bir ilişki ile de oluşması söz konusu değildir. Bir selam, dostça bir sözcük, tanıdık bir yüzü belli aralıklarla görmek yakınlaşma, tanıdıklaşma ve ortak olma özelliklerinin ilk mayasıdır. O nedenle “ ev alma komşu al” atasözü toplumumuzun önemle kullandığı güzel bir atasözüdür. Evlenmek fiili bile EV isminden türemiştir”[3]

Mahallenin temeli, mekân ve insandır; mekân ve insan hayatın bütünleşmesidir. Ne sade mekân ne de sade insandır; insan ve mekânın el ele verip dokuduğu yeni bir birlik, yeni bir hayat sahnesidir. Mahalle inşası doğrudan insan ve mekânın elele mekânın el vermesiyle mümkündür; bu bakımdan insan mahallenin temel taşıdır. Mahalle, hayatın, hayatın belli bir kültür, değer, inanç, ritüel ve gelenek çerçevesinde örüldüğü, bu yönüyle kendine özgü yapısı, kimliği, hayat tarzı ile mücehhez bir ortamdır. Gerçek bir yaşam alanıdır [4].

“Fiziki bir birim olan mahalle belli sınırlar içinde kurulur. Sınırları belli bir mekâna karşılık gelen mahalle, bir yerde başlar bir yerde biter. Sokaklar, caddeler,

binalar, dükkânlar, evler, yollar mahallenin yerini belirginleştirir. Ayrıca mahallenin sınırını da çizerler” [4].

“Ev esasen şehir gibi mahallenin de yapı taşıdır. Kent ve mahallenin ilk çağrışımı yerleşme ve ikamettir. Bu da evi gerektirmektedir. Şehir, başka zorunlu mekânlarla da kendi sınırlarını bulmaktadır elbette. Ancak mahalle açısından ev, ana sütun olmaktadır. Ev yoksa gerçek anlamıyla bir mahalleden söz etmek mümkün değildir. Mahalleyi var eden temel unsur ev ve evler arasındaki ilişkilerdir. Ev, mahalleye belli bir biçim ve ruh vermektedir. Mahalle yaşantısı bir bakıma kendini oluşturan evlerle kayıtlıdır. Çünkü evin kendisi de sadece bir biçime değil aynı zamanda belli bir hayata işaret etmektedir. Hayatı sarıp sarmalayan, koruyan, yarına taşıyan bir mekân olarak ev yaşamın vaz geçilmezidir”[4].

“... Mahalle bir insan galerisidir adeta. İnsan profilini cömertçe sergileyen mahalle, insanla yoğrulmanın zenginliğini yaşar. Birbiriyle ilgisiz pek çok tipin mahalle haritasında yer aldığı gözlenir. Mahalle bu denli zengin bir dünyayı sergilemekle, insanla mukayyet oluşunu da bir şekilde tecil etmektedir. Hemen her tür insan, her toplumsal tip, mahallede yer alabilmektedir. Mahalle, tek tipliliğe ve standart bir profile izin vermemektedir. Aksine geniş bir yelpazede bütün bir insan çeşitliliğini sergilemektedir. Birbirinden çok ayrı, farklı tiplerin birlikteliğine ilişkin ilginç bir örnektir mahalle çünkü mahalle, esnek bir yapılanmadır kaskatı bir örgütlenme biçiminden uzaktır...”[4].

Kentlerin en alt idari birimi olan mahalle Osmanlıdan bugüne kadar kent kültürlerinin oluşmasında ve kültürlerin nesilden nesil’e aktarılmasında önemli roller üstlenmişler. Mahalle kavram olarak sadece yapılardan ibaret düşünülmemiştir. Hem mekân hem insan birlikte var olmuş, insanlar bu var oluşlarını mekânlar üzerinden sürdürmüşlerdir. Mahalle komşuluk birimi kavramı ile ilişkilidir. Farklı sosyo-kültürel ve ekonomik güce sahip insanların birlikte yaşadıkları geçici veya daimi yaşam alanlarıdır. Mahalle kavram olarak içinde aidiyet duygusu barındırır bir yere ait olma hissi insanı güçlü kılar paylaşım, yardımlaşma duygusu ve sosyal ilişkiler üzerinde de güçlü bir etkiye sahiptir. Dünde bugünde mahalleler genellikle bir birini tanıyan akraba veya aynı memleketlilerin oluşturdukları yaşam alanları olmaya devam ederken diğer yandan kalabalıklaşan nüfus, ekonomik güç, sosyal ilişkiler, statü, gibi birçok etken kentlerin bazı alanlarında mahalle kavramının içini boşaltmaya başlamıştır.

“...Mahalle; fiziksel ve sembolik sınırları olan, geniş alanların küçük birimlere bölünmesi ile oluşturulan, birbirinden farklı konut alanlarını anlatan bir terimdir...”

Bu bölünme;

A- Coğrafi sınırlara

B- Kişilerin etnik ve kültürel özelliklerine,

C- Psikolojik uyum ve birlikteliğe,

D- Bir alanın alış veriş, eğlence ve eğitim imkânlarından toplu olarak yararlanabilme, olanaklarına göre yapılabilir.

“...Mahalle; mekân tabanlı bir nitelikler kümesidir ve aşağıda belirtilen özelliklerde oluşur...” Bu nitelikler:

- Konut veya konut olamayan binaların yapısal karakteristikleri: tipi, ölçeği, malzemeleri, tasarımı, ne durumda olduğu, yoğunluğu, peyzajı vb.
- Altyapı karakteristikleri: yollar, kaldırımlar, sokak peyzajı, servisler vb.
- Nüfusun demografik karakteristikleri: yaş dağılımı, aile kompozisyonu, irksal, etnik ve dinsel özellikleri vb.
- Nüfusun sınıf/ statü karakteristikleri: gelir, iş ve eğitim özellikleri vb.
- Çevresel karakteristikler: toprak, hava, su ve gürültü kirliliği derecesi, topoğrafik özellikler, manzara vb.
- Yakınlık karakteristikleri: esas işyerlerine, eğlence alışverişe ulaşım imkânları,
- Politik karakteristik: orada yaşayanların yerel politikalara katılım ve etkileme şansı,
- Sosyal/ etkileşimsel karakteristikler: yerel arkadaş ve akraba ağı, ev içi yakınlık, kişiler arası ilişkilerin tipi ve kalitesi, yerel gönüllü aktivitelere katılım, sosyalizasyonun gücü ve özellikleri.

“ ...Bütün bu özelliklerle bir araya gelmiş mahalle isimli kümeden anlaşılıyor ki, bu küme mekan tabanlı bir kümedir. Bu karakteristikler ancak özel bir yer belirlendikten sonra gözlemlenebilir ve ölçülebilir. O yer belirlendikten sonra da mahalleler bütün nitelikleriyle homojen demek değildirler. Mekâna bağlı olma niteliğinde mahalleyi coğrafya ile sınırlamaz. Altyapı, topoğrafya ve binalar

coğrafyaya bağlıdır, ama diğer karakteristikler mahalle bireylerin ırk, yaş ve gelir durumu gibi kolektif niteliklerden doğar...” [5].

“Mahalle içinde camisi, okulu, çeşmesi, hamamı, külliyesi, kahvehanesi, oyun sahaları (parkları) olan en küçük yerleşim birimleridir”[6].

“Mahalle kurmak, ilkin mekânı düzenleme, mekâna yeni bir şekil ve ruh verme durumudur. Mahalle, mekândır; gerçek anlamıyla mahallenin varoluş zeminidir mekân. Mekân mahalleyi varlık katına çıkarır. Bu yüzden ev, mescit/cami, sokak, meydan, mektep/okul, çarşı, hamam, kahvehane, fırın, çeşme gibi mekânlar, mahallenin cisimleşmesi açısından zorunludur” [4].

“Şehir ile kendisi arasında dengeli, sürekli bir bağ kuran mahalle, hem kendisinden hem de şehirden kaynaklanan sorunları daha rahat bir tarzda göğüsleyebilir, böylesi bir tutumla kendisini ve şehri daha sağlam temellere inşa edebilir”[4].

1.1.Osmanlı’da Tazminatta Mahalle Kavramı

Şekil 1. 1. Osmanlı İmparatorluğunda bir mahalle

“Osmanlı kent yönetiminde mahalle; mektebi; medresesi, mescidi, meydanı, çeşmesi, kahvehanesi, pazarı, şifahanesi, aşevi ve hamamı ile sosyal bir bütündür. Bu

bütünlük hem fiziksel hem de sosyal mekanizmalarla sağlanmaktadır. Kasaba ve şehirler, kendine has özellikleri taşıyan mahallelerden oluşur”[6].

“Tüm şehirlerde olduğu gibi Osmanlı döneminde şehirlerin kurulmasına mahallelerin kurulması ile başlanmıştır. Öncelikle caminin ve birkaç hanenin kurulması ile başlayan mahallenin kuruluşu, camiye merkeze alarak daireler halinde genişlemeyle olmuştur. Özellikle Osmanlı döneminde mahalle, adeta tüm komşuların bir arada kaldığı ev olarak algılanmıştır”[7].

“Osmanlıda mahalle içe açık, dışa kapalı yerleşim ve yaşam alanıdır. Bu bağlamda her birey yaşadığı mahallenin kimliğinin somut bir taşıyıcısıdır. Mahalleler homojen bireylerden oluşur; yabancılaşmaya ve yabancılara kapalı, koruyucu bir yapıya sahiptir [6].

Mimari açıdan büyük bir özenle kurulan Osmanlı Mahallesi tam manasıyla insan merkezli bir yönetim anlayışının ürünüdür. Camiler, köprüler, esnaf teşkilatları, yapılar insanların kolay iletişime geçebilecekleri, mahremiyet duygularını koruyabilecekleri ve kendilerini güvende hissedebilecekleri şekilde imar edilmiştir”[7].

“...Osmanlı dönemi şehirlerinin fiziki yapısını belirleyen en önemli etkenlerden biri, eski bir Türk geleneği olarak, yeni mahalleler oluşturmaktır. Böylece şehirde mahalle karakterinin bütünlüğünün oluşması, etnik ve dinsel kökenleri ayrı toplulukların oluşturduğu mahallelerin kurulması, yeni oluşturulan mahallelerle konut alanlarının gelişmesi ve yeni bir şehir görünümü kazanması sağlanmıştır...” [8].

“...Osmanlı'da mahalle çoğulcu ve farklı kimliklerin kendini ifadesine ve korumasına imkan verecek şekilde tasarlanmıştır. Mekân birlikteliğe açık: ama karışıma, kimlik kargaşasına kapalıdır. Farklı kimlikler sınıf ve statü farkı gözetilmeksizin mahalle adı ile kurulmuşlardır. Bir bakıma mahalle farklı kimlikler ve birliktelikler kurumudur...”[8].

“... Mahalle teriminin Osmanlı şehrinde üç temel anlamı vardır birinci anlamıyla mahalle, şehir ve kasabalarda benzer özellikler taşıyan kişilerin birlikte yaşamlarını sürdürdükleri bir mekândır. İkinci anlamıyla birbirilerini tanıyan, adeta bin kişilik bir aile gibi birbirinin hakkını koruyan ve bütün sorunlarını kendi içlerinde halleden, bir ölçüde birbirinin davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içinde olan kişilerden oluşan ve aynı mescitte ibadet eden bir cemaattir. Üçüncü anlam olarak mahalle tahrir defterlerinde adları tek tek kaydedilmiş vergi mükelleflerinin oluşturduğu bir topluluktur...”[9].

“... Osmanlı kentinde mahalle dokusu, bütün İslam dünyasında mahalle olarak adlandırılan küçük cemaatlere ayrılır. Başlangıçta her biri ayrı olan bu gruplar dini bir yapının çevresinde bulunmaktadır. İmparatorluğun kuruluş ve ilk yayılma döneminde, kentleşme yeni mahallelerin oluşum süreci ile eş anlamlı değerlendirilmiştir. Köylülerden, göçebelerden ve başka merkezlerden gelen göçmenlerden oluşan homojen gruplar, etnik köklerine veya aynı toplumsal, mesleki veya dini gruplara ait olmalarına göre, az aileli topluluklar halinde yerleşerek yeni mahalleler kurmuşlardır. Evlerini bir ibadethane veya dini kompleks çevresine inşa ederken içlerinde çoğunlukla bir kurucu, karizmatik dini lider veya sadece serveti ya da otoritesi için saygı duyulan bir kişi figürü bulunmuştur. Osmanlı imparatorluğunda yeni mahalleler kurulurken zengin ve sözü geçen kişiler yeni mahalle oluşumlarında referans olabiliyorlardı bu kişiler saygı görür ve kendisinden çekinilirdi aynı meslek erbapları kendi mahallelerini oluştururken biri birini tanıyan kişiler birbirilerine kefil olabiliyorlardı...”[8].

“...Sınıf ve statü farklarıyla biçimlendirilmemiş olan klasik dönem Osmanlı kentlerinde aynı mahallede bir paşanın konağının karşısında basit bir evkaf kâtibinin aşçı boyalı evi bulunabilir. Boyacı, ekmekçi, berber, kalaycı gibi çok farklı mesleklerden insanlar, rütbe kimlik veya etiket farklılıklarına rağmen her gün birbiriyle muhatap olurlar, aynı kahvehanede veya mescitte toplanıp görüşürler, bu şekilde birlikte bir yaşam sürdürürler...”[2]

“...Osmanlı şehirleri, konut tasarımı, iklim ve Türklerin yerleşme şekillerine göre bazı ayrıcalıklara sahip olsa da, genelde bir mescit etrafında oluşan fiziksel yapısı, konut ve yol ilişkileri, çıkmaz sokaklarıyla, İslam şehirlerinin genel özelliklerini taşır. Bu husus Osmanlı toplumun, İslam kurallarına yüzyıllar boyu uymasıyla ortaya çıkmıştır...”[9].

“...Osmanlı dönemi şehirlerinin fiziki yapısını belirleyen en önemli etkenlerden biri, eski Türk geleneği olarak, yeni mahalleler oluşturmaktır. Böylece şehirde mahalle karakterinin bütünlüğünün oluşması, etnik ve dinsel kökenleri ayrı toplulukların oluşturduğu mahallelerin kurulması, yeni oluşturulan mahallelerle konut alanlarının gelişmesi ve yeni bir şehir görünümü kazanması sağlanmıştır...”[9].

“Osmanlı imparatorluğu fiziki açıdan kendine has bir mimariye sahiptir. Osmanlı mahalleleri” cepheleri yola bakan meskenlerin etrafları yüksek ve penceresiz duvarlarla çevrilidir. Mahremiyeti ve emniyeti sağlayan bu duvarların cadde veya

çıkılmaz sokaklara bakan tarafına açılmış olan kapı, tek giriş yeridir. Gelenlerin yağmur ve güneşten korunmalarına yarayan bir çatı ile örtülü olan üç-üç buçuk metre yükseklik ve genişliğinde kapılar, iki büyük kanat ve bu kanatların birinde bulunan 25-30 santim yükseklikteki bir küçük kapıdan oluşur”[7].

“... 19 yüzyıl sonunda ticari ve idari değişiklikler nedeniyle Osmanlı kentleri daha büyümüş ve yapısal değişme sürecine girmiştir. 1880’lerden önce komşuluk ilişkilerine dayalı kendiliğinden oluşmuş organik yapıdaki mahalle dokusu, yerini bu dönemde “tekerlekli araç ulaşımı, su ve kanalizasyon gibi temel hizmetlerin kolayca götürülmesi için bir birini dik kesen yolların “ oluşturduğu yeni bir dokuya bırakmıştır...”[12].

“19 yüzyıl sonundaki dönemde kentler yatay olarak gelişmemiştir. Nüfus artışı ile sıklaşan kentlerin yoğunluğu artmıştır. Bu yoğunluk artışı apartmanlaşan mahallelerle birlikte başlamıştır. Apartmanlaşma orta tabakaya ait bir olgudur. Ülkemizde ilk orta tabakalaşma eğilimlerinin Osmanlı imparatorluğunun son yüzyılında batıya bağımlı iş örgütlerinde çalışan ve orta çaplı tüccarlaşma ile ortaya çıkmıştır”[12].

“... Mahremiyete sahip, bahçe-doğa, doğa-toplum ilişkilerinin en yoğun şekilde yaşandığı eski Osmanlı Türk mahallesinin yerini teknokrasinin, despotizmin, ekonomik çıkarların ürünü olan ve insanı yaşadığı çevreden koparan, yabancılaştıran çevre sorunlarına duyarsızlaştıran, yapsatçı apartman mimarisine bırakmıştır...”[13].

“Osmanlıda Şehir ve kasabaların yönetiminden “kadı” ve “naip”, mahallelerden ise “imamlar” sorumluydu. Mahalledeki doğum, ölüm, evlenme, boşanma, yer değiştirme gibi nüfus Olaylarını izleyen imamlar, aynı zamanda mahallede ahlak zabıtası ve sulh hakimi görevlerini de yürütüyordu”[14].

“...İmam bilindiği üzere Türk –İslam şehrinde mahalle örgütünün önderidir...”halkı etkileyen, yönlendiren bir öncü vasfına sahip bu liderlik, karşılıklı rızaya dayanmaktadır. Rıza kurumu, mahalleli ile imam arasındaki iletişimi düzenleyen önemli bir husustur. Toplumsal konumu mahalledeki görev ve yetkileri, mahalle düzeni açısından taşıdığı önem işlevler bakımından imam, bu dönem mahallesinin en başat kişisidir. Mahallenin toplumsal ve idari hususlarının anlaşılması açısından da vaz geçilmez bir öneme sahiptir”[4].

“Mahalle yönetiminde önemli değişiklik Tanzimat döneminde özellikle İstanbul’a göçü önlemek amacıyla yapılan çalışmalarda, mahalle düzeyinde yeni bir örgütlenme gereği duyulmuş ve ilk kez 1829’da İstanbul mahallelerinde “muhtarlık örgütü”

kurulmuştur. 1833'ten günümüze kadar geçen uzun dönemde bu kurum, önemli denilebilecek bir değişikliğe uğramadan gelebilmiştir"[11].

"...Mahallenin gediklilerinin başında yer alan muhtar, Tanzimat'ın mahalle yönetimine getirdiği yeni bir figürdür. Yeni düzenlemeler sonucunda mahalle yönetiminde imamın kimi yetkilerini devralarak yönetime dâhil olan muhtar, o günden bugüne mahalle hayatının önde gelen şahsiyetleri arasında görülür. Önceleri imamın onayı yahut kefil olmasıyla belirlenen muhtar, daha sonraları seçimle iş başına gelmeye başlamıştır. Sahip olduğu yetki ve mühürle mahalle işlerinin sorumlusu haline gelen muhtar, mahallenin bilgisine vakıf, her işe koşan, herkesle ilgilenen biridir. Mahallenin kayıt işlerini yürüten muhtar, mahalleye taşınanların, mahalleden ayrılanların, mahalledeki doğum, kayıp, göç, ölüm olaylarının kayıtlarını tutmak, deftere işlemekle yükümlüdür. Ayrıca mahalle ile hükümet arasındaki işleri yürütmek, mahalle adına yetkili mercilere başvurmak, mahalle işlerini takip etmek de onun görevidir"[4].

1.2. Cumhuriyetten Günümüze Mahalle Kavramı

Batıda 18.yüzyıldan başlayıp 20.yüzyılın başlarına kadar devam eden sanayi devrimi ardından buharlı makinanın icadı ile birlikte değişen insan hayatına getirdiği kolaylıkların yanında değişimleri de getirmiştir. Sanayileşme ve makinanın tarımda kullanılması kırlardan kentlere ilgiyi artırmış ve kent nüfusunda artışlar meydana getirmiştir.

"...Türkiye'de "... 1950'lere kadar büyük ölçüde tanımlanan geleneksel yapısını sürdüren mahallenin, fiziksel yapısındaki bozulmanın temelini, batı şehirlerine benzer şehirler oluşturma amacı (apartmanlaşmadan) ve yapılan imar planlarından kaynaklanmaktadır..."[11].

"1950'lerle birlikte, Türkiye'nin başladığı toplumsal dönüşüm, daha büyük ölçeklerde olmuştur. özellikle, ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo- psikolojik faktörlerle gelişen kentleşme sürecinde toplum, ekonomik ve sosyo-kültürel açıdan önemli bir değişim geçirmiştir"[15].

"Mahalle değişim sürecinde etkili olan faktörler, içsel ve dışsal faktörler olarak tanımlanmaktadır. Bir mahallenin değerini kaybetmesi, kesinlikle kendi özel karakterinden dolayı olamayıp, demografik, ekonomik ve politik etkenlerin baskısından dolayı, yani dışsal etkilerden kaynaklanmaktadır. İçsel faktörler ise

mahalledeki değişimi nadiren tek başına başlatabilmekte ancak, dıştan gelen baskılara destekleyici bir görev üstlenmektedir”[11].

Türkiye’de sanayileşme süreci 1950’li yıllarda başlaması ve bu yıllardan itibaren bazı kentlerde kurulan fabrikalarda işçiye ihtiyaç duyulması, kırsal kesimde nüfus artışı geçim sıkıntısı ve farklı birçok nedenle insanları buldukları yerlerden yurtiçine ve yurtdışına göçlere zorlamıştır. Yurt içindeki göçlerin büyük çoğunluğu fabrikaların kurulduğu alanlar ve özellikle İstanbul’a yapılırken sonraki yıllarda Türkiye’nin her bölgesine göçler gerçekleşmiştir.

“ Hızlı kentleşme olarak nitelendirilen bu dönemde konut sunum biçimlendirmesine bağlı olarak üç tip mahalle olgusundan söz edilmektedir.

- “Birinci tip mahalle yoğunluğa bağlı olarak sosyal ve fiziksel bozulmaların olduğu yasal olarak gerçekleşen mahalleler,
- İkinci tip mahalle toplu konut mahalleleri,
- Üçüncü tip ise gecekondular mahalleleridir...”[11].

1980 sonrasında Türkiye’de kırdan kente, kentten-kente yapılan göçler kentlerde kent yaşamında ve yapılaşmalarında değişimler meydana getirmiştir. Bugün kentlerde kişilerin gelir düzeyindeki artış ve bu artışla birlikte konut fiyatlarının ve şekillerinin değişmesi, sosyal statü, politik etki gibi birçok neden mahalle biriminde değişimler meydana getirmiştir. Bir yandan mahalle kültürünün devam ettiği orta gelir grubu ve gecekondular bölgeleri diğer yandan birbirini tanımayan yüksek katlı konutların yükseldiği köy nüfusundan daha kalabalık mahalle adı altında kent bölgeleri oluşmuştur. Mahalle sadece bir terim değildir. Mahalle hayattır, bir yaşam birimi, şehirleri oluşturan yapıdır. Bir yaşam birimi olan ve hayatın doludizgin yaşanıldığı, tecrübenin kazanıldığı, aşkı^ nefreti^ dostluğın, düşmanlığın, zenginliğin, yoksulluğın, öğrenildiği ve hayatın içinde kendine yer bulduğu alandır mahalle. Mahalle durağan değildir sürekli canlı, heyecanlı nefes alan alandır. Mahalle farklı birçok insanı bünyesinde barındıran potasında eriten birlikte yaşamayı öğretendir. Mahalle, aynı zamanda gelenek, görenek, terbiye, usul öğrenilen ve bu öğretilerin bir sonraki kuşaa aktarılmasında yardımcı olandır. Toplumların birlikte yaşamayı ve yaşarken de saygı, sevgi, aidiyet duygusunu öğrendiği, öğretildiği kent parçasıdır mahalle.

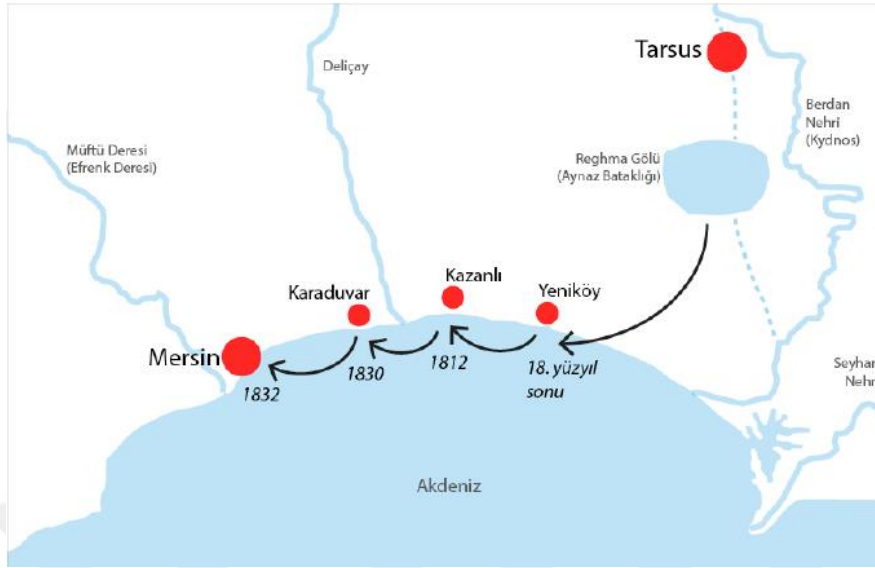
İKİNCİ BÖLÜM

MERSİN KENTİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ, KENTE GELEN İLK GÖÇLER, GÖÇ OLGUSU VE KENTİN GÖÇ ALMASININ NEDENLERİ

2. MERSİN

Mersin ilinin yüzölçümünün %87'si dağlık,% 54'ü ormanlık alandır. 36-37° kuzey enlemleri ve 33-35° doğu boylamları arasında yer almaktadır. Mersinin yüz ölçümü 15.853 km² ve 608 km, kara sınırı 321 km deniz sınırı ile Türkiye'nin 10'uncu büyükşehridir. Klasik devirde Kilikya olarak adlandırılan kent tarihten önceki devirlerden beri önemli bir yerleşim yeridir. Yumuk tepe ve Gözlükule'de yapılan kazılarda en alt tabaka olarak “ Neolitik Devir” tespit edilmiştir. Yöre Neolitik Dönemden sonra Maden Devri ve Tunç Devri arasında bir geçiş yapmıştır. Mersin kenti, eski adıyla İçel, doğusunda Adana, batısında Antalya, kuzeyinde Niğde, Konya ve Karaman illerinin olduğu kuzeyden Toros dağlarının en yüksek tepelerine kadar uzanan yaylaları da içine alıp, doğu Akdeniz boyunca güney batıya uzanan önemli bir liman kentidir. Kent, kuruluşundan bugüne bir köprü, bir geçiş olma alan özelliğine sahip yerleşim yeri olmuştur. Klasik devirde Kilikya olarak adlandırılan yörede sırasıyla Hititler, Frigler, Asurlular, Persler, Makedonyalılar, Romalılar, hüküm sürmüştür. Mersin XI. yüzyılda Selçuklular, Karamanoğulları ve Ramazanoğulları XV. yüzyılda da Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetine geçmiştir. 1. Dünya savaşında ittifak devletlerin işgalinde olan kent Milli Mücadele ile 3 Ocak 1922 de kurtarılmış 1924 yılında vilayet olmuştur.

2.1. Mersin'in Tarihsel Gelişimi

Şekil 2.1. Zaman içerisinde limanın Tarsus'tan (Rhegma Gölü'nden) Mersin'e kayması (Rother,1971, s.67'deki haritadan üretilmiştir).

“...Anadolu'nun güneyinde verimli topraklarıyla Çukurova'nın önemli kentleri olan Adana ve Tarsus Akdeniz havzasında antik dönemde “Kilikya” olarak adlandırılan topraklar içindeki en eski yerleşimlerdir. Antik dönemden itibaren kesintisiz olarak varlığını sürdüren Tarsus On dokuzuncu Yüzyıl başına kadar, bir yandan önemli ticaret ve kervan yollarına yakınlığı, öte yandan güvenli bir iç liman niteliği gösteren coğrafi konumu ile antik Kilikya'nın önemli yerleşimlerinden biri olmuştur...”[16].

Coğrafyada yaşanan değişimlerin yarattığı bu durum Tarsus için olduğu kadar Mersin içinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur...”[17].

Mersinin kentsel gelişmesinde:

- Tarsus limanının işlevselliğini kaybetmesi ve gelen gemilerin Mersin iskelesine yanaşması,
- Mersin'in 1832 yılından 1841 yılına kadar Mısır yönetiminde kalması,
- 1859 yılında inşasına başlanan Süveyş kanalının kereste temininin Toroslardan sağlanması ve Mersin limanından gönderilmesi,
- 1839 yılında ilan edilen Tanzimat fermanı ile yabancılara tanınan ticari ayrıcalıklar,

- Kırım savaşında Osmanlı imparatorluğunda uzun süre devam eden savaşlar ve yokluk Çukurova'nın tarımsal ürünlerinin çeşitliliği üzerine tahıl ürünlerini ve kurşun madenini Mersin iskelesi üzerinden İstanbul'a taşınması,
- 1861 yılında başlayan Amerika iç savaşı.
- Savaş öncesi pamuk ihtiyacını Amerika'dan karşılayan İngiltere'nin iç savaşla birlikte yeni Pazar arayışı ve Osmanlı imparatorluğunun İngiltere'yi Çukurova'da pamuk üretimi için davet etmesi gibi gelişmeler Mersin'i bugünlere taşımıştır.

Bölgede tarımsal ürünlerin farklılaşması ve bolca pamuk ekimi, ayrıca sanayi alanındaki gelişmeler devam ederken Akdeniz'in yeni limanı olan Mersin içinde Osmanlı imparatorluğunun diğer kentlerinden farklı bir gelişme göstermesini sağlamıştır.

“... Bölgede 1840'lı yıllardan itibaren zaten çeşitli tarımsal ürün yetiştiriliyor ve satılıyordu. Söz konusu üretim yalnızca iç pazara yönelik yapılmıyor, yetiştirilen ürünler Avrupa, Suriye, Marsilya gibi ülkelere ihraç ediliyordu. 1850'li yıllarda bölgeyi ziyaret eden William Burckhart Barker, Mersin limanındaki ticaretin oldukça gelişmiş olduğunu, Fransız teknelerinin susam ve yün yükleyerek Marsilya'ya Arap teknelerinin Suriye'ye mal götürdüklerini, buğday almak üzere de Kıbrıs ve Rum gemilerinin mal götürdüklerini, buğday almak üzere de Kıbrıs ve Rum gemilerinin limana uğradığını, İngiliz gemilerini de İzmir'e mal götürmek üzere Mersin limanından yükleme yaptığını anlatıyordu. Barker, ihraç edilen mallar arasında, pamuk, yün, buğday, arpa, balmumu, susam tohumu ve keten tohumunun önde geldiğini belirtiyordu)...”[17].

“...Kentte yerleşik durumda bulunan Avrupalı ve Katoliklerden oluşan Levanten topluluk, Maruniler, 1850'li yıllardan itibaren Marsilyalı, Maruni, Galyalı, Adanalı, Kıbrıslı, Araplar, Rumlar, Ermeniler, Musevi, Protestan, Keldani, Süryani ve Latin kökenli ailelerden oluşan ailelerin oluştuğu görülmektedir...” [18].

“...Mersin kentinin ortaya çıkışı çerçevesinde, 1840'lı yıllara gelindiğinde kentteki kalabalıklaşma ve yerleşimin artmasıyla birlikte, burada bir Hıristiyan cemaatin oluşmaya başladığını görürüz. Çeşitli yerlerde zaten Mersin'e ilk gelen kişilerin veya ailelerin, aslında Hıristiyan olduğu söylenmektedir. Mersin'e ilk yerleşenlerin Adalar ve Kapadokya'dan gelen Rum Ortodokslar olduğu Suriye ve Lübnan'dan gelen ve ticaretle uğraşan Arap Ortodokslar da, Mersin'e ilk yerleşenler arasında sayılır...”[19].

2.2. Göç Olgusu Mersine İlk İlk Göçler ve Mersinin Geçmişten Günümüze Göç Almasının Nedenleri

“ Göç kavramı, insanların buldukları yerden ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlerden dolayı başka bir yere hareket etmelerine verilen genel bir ad ve evrensel bir olay olarak tanımlanabilir. Göç olgusu, insanlığın en eski tarihlerinden bu yana süregelen ve gelecekte de devam edecek olan bir durumdur[20].

“Çok çeşitli, çok nedenli çok sonuçlu olan göç hareketleri insanlık tarihi kadar eski olan kalıcı yer (coğrafi değişiklikleridir. Göçler göç etme nedenlerine göre zorunu ve gönüllü göç edenlerin özelliklerine göre emek ve beyin göçü, son olarak da göç hareketinin yurt içi yurt dışı yönelik olmasına yönelik olarak göç ve iç göç olarak tasnif edilebilir. Tüm bu göç hareketlerinin nedenleri, sonuçları ve etkileri farklı olabilmekte, hatta iç içe geçebilmektedir”[21].

Göç olgusu ilk insandan itibaren süre gelen bir eylemdir. İnsanların ihtiyaçları doğrultusundan daha iyi şartlarda yaşamak ve gereksinimlerini karşılamak adına anakara üzerinde sürekli yer değiştirmeleri ilk göç eyleminin başlangıcıdır. Bu eylem geçmişten bugüne bugünden geleceğe hep gerçekleştirilecektir. Göç tüm dünyada yaşanan bir eylemdir. Kişilerin göçleri gerçekleştirme sebepleri farklılıklar olsa da temelde yaşam kalitelerini yükselmek için yapılmaktadır. Ülkemizde yaşanan göçlerin başında ekonomik nedenler gelirken diğer nedenlerde göçü tetiklemektedir. Türkiye'nin tarihi aslında bir göçler tarihi ile başlamıştır. Orta Asya'dan başlayan tarihsel süreçte farklı nitelikte olsa da günümüzde de devam etmektedir. Coğrafi, ekolojik, iklimsel, ekonomik, askeri, siyasal ve sosyal nedenlerle de olsa bu hareketlilik tarihin her aşamasında devam etmiştir. İnsanların yer değiştirmelerdeki amacı daha iyi bir yaşam olarak gelirken birçok etkende yer değiştirmeyi tetiklemektedir. Genelde göçler kırdan kentlere doğru yapılırken bazen de kentten kente kasabadan kasabaya bazen de kentten köylere de olabilmektedir. Kırdan köye doğru yapılan ve geleceği değişen köylerden biridir Mersin. Tarsus limanının alüvyonlarla dolması, gelen gemilerin Mersin iskelesine yanaşması, Mersin için bir dönüm noktası olurken 1800'lü yıllara kadar Akdeniz'in önemli bir liman kenti olan Tarsus'u gelişen zaman içerisinde Mersine bağlı bir ilçe konumuna koymuştur.

“...Dönemler arasındaki oranlarda farklılaşma olsa da, uzun yıllardır kırdan kente doğru bir akım olduğu açıktır. Bu durumlar 1923-1950 dönemi, 1950-1960 dönemi, 1960-1980 dönemi,1980'den günümüze olarak ayrılabilir. 1923-1950 döneminde iç

göç olgusunun önemsiz sayılacak kadar az sayıda olduğu söylenebilir. Bu dönemde kırdan kente ve kentte cılız bir göç söz konusuydu. Bu göç hareketlerine, sonraki dönemlerle karşılaştırılmayacak kadar küçük gruplar katılıyordu...” [21].

“1950 yılından itibaren gerçekleştirilen göç hareketlerine baktığımızda bunun daha çok köyden kente doğru olduğunu görmekteyiz. 1980’den sonra bu tablonun değişmekte olduğunu ve göçün istikametinin küçük şehirlerden daha büyük şehir veya metropollere doğru yöneldiği dikkatimizi çekmektedir”[22].

“Ülkemizde göç kavramı son yıllarda ortaya çıkan bir olgu değildir. Tarihsel süreçte her zaman toplum yapımızda göçler görülmüştür. Yerleşik hayata geçmeden önceki devrelerde atın varlığı sayesinde hızlı hareket yeteneği ile Türkler etrafındaki bölgelere göç etmişlerdir”[20].

“...Türkiye’deki köyden kente göç hareketi ilk zamanlarda bir sorun olarak algılanmamıştır. Hatta bu hareket devlet tarafından desteklenmiştir. Fakat daha sonraki yıllarda, özellikle kentsel bölgelerde yaşanan ekonomik ve sosyal problemler, köyden kente göçün bir sorun olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu durumdan dolayı da kırsal kesimde göçün engellenmesi yönünde bölgesel ve ulusal bazda birçok plan ve program hazırlanmıştır. Bunlara, Güneydoğu Anadolu Projesi ile Doğu Anadolu Projesi örnek olarak verilebilir...”[20]

Şekil 2. 2. Göç

“ Göç tüm toplumları ve toplulukları etkileyen, pozitif ve negatif yönlere sahip olan bir olgudur. Neredeyse insanlık tarihi ile bütünleşik olarak anılan bu olgu toplumları ve toplulukları etkileyen bir değişkendir[20].

“1950-1960 döneminde, kır-kent dağılımları değişmiş ve 1950 yılında nüfusun dörtte biri kentlerde yaşar iken kentli nüfus oranı on yılda % 30,54’e yükselmiştir. Bu zaman diliminde kent nüfusu Türkiye ortalamasının iki katı artmıştır”[20]

“Göçler; kırdan kente, kırdan kıra, kentten kente ve kentten kıra doğru olabilmektedir. Türkiye’de çoğunlukla kırdan kente ve kentten kente doğru göçler oluşmuştur. Türkiye’de sanayileşmenin gelişmesiyle birlikte kentleşme oranı artmaya başlamış, göçlerde artış meydana gelmiştir. Bu artış 1950’li yıllara tekabül etmektedir. Bu yıllarda göçler, sanayileşmenin ve kentleşmenin etkisiyle birlikte köyden kente doğru yoğunluk göstermiştir. 1980’lerden sonra ise göçler daha çok kentten kente doğru eğilim göstermeye başlamıştır. Türkiye’de göç sonucu bölgeler arası nüfus dağılımında dengesizlik olmuştur. En fazla göç veren bölgeler, Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgeleridir. En fazla göç alan bölgeler ise Marmara ve Ege Bölgesidir”[20].

“1940’lı yıllardan sonra Marshall Yardımı gibi Batı’dan gelen maddi katkıların da etkisiyle kapitalistleşme ve modernleşme, kırsalda toprağa dayalı işlerden kopuşu, kentlerde ise sanayi ve hizmet sektörü için ciddi bir işgücü gereksinimini yaratmıştır”[20].

Çukurova bölgesi ve Mersin’de pamuk üretimi liman işlevinin artması yeni iş olanakları Mersin’e ilk göç hareketini başlatmıştır. Yerli halk haricinde dışardan ilk göçünü Kapadokya bölgesinden almıştır. Rumlar, Avrupalı Katolikler, Keldaniler, Maruniler, Arap Ortodokslar, Süryaniler, Avrupalı Levanten gruplar, Dürziler, Suriye ve Lübnan’dan, farklı kültürlerden ilk göçünü alan Mersin 19 yüzyıl ortalarından beri göç almaya devam etmektedir gelen göçlerde bazen düşüşler bazen de yükselişler olmaktadır fakat göç sürekliliği olan bir eylem olduğu için bugünde, yarında, sonraki günde hep devam edecektir.

2.3. Mersin’in Göç Almasının Nedeni

Mersin’de diğer birçok liman kentinde olduğu gibi insanların rahat yaşayabilecekleri yaşam alanı olmuştur. Mersin 1840 yıllarda küçük iskelesi olan bir balıkçı köyüydü. İlk kayık ve gemilerin küçük Mersin’in küçük iskelesine

yanaşması bugünkü Mersin'i yaratmıştır. Bazı olumlu gelişmelerin kenttin gelişmesinde büyümesinde katkıları olurken yapılan doğru yatırımlarla Mersin 19 yüzyılda karayolu demiryolu iskeleleri tramvay hattı ve birçok ülkelerin konsolosluklarının olduğu kenttir. Kentte yaşayan kozmopolit nüfus kendi kültürlerini şehre taşıyıp kente uygun mekânsal yapılarıyla hem ev hem de mahalle yapılaşmalarıyla diğer Osmanlı kentlerinden farklı bir profil çizmişlerdir. Kentte çeşitli tarım ürünlerinin yetiştirilmesi ayrıca sanayi ve ticaretteki canlılık insanlara yeni umut kapısı olmuş hem yabancı hem de yerli nüfusun gelip yerleştiği bir kent olmuştur. Mersinin kuruluşu göçlerle başladığı için göçlerle devam eden bir süreci olmuştur zaman zaman aksamalar olsa da bu da tarihteki tekerrürden ibarettir. Türkiye'nin tarihi de göçlerle başlamıştır. Orta Asya'dan başlayan göçler tarihsel süreçte farklı nitelikte olsa da günümüzde de devam etmektedir ve devam edecektir de. Sebebi ne olursa olsun insanlar buldukları yerden memnun olmadıkları sürece bu hareketlilik hep sürüp gidecektir.

“Mersin şehri, kurulduğu günden bu yana Çukurova, güneydoğu Anadolu ve iç Anadolu'nun güney yarısı için yurt dışına açılan bir ticaret merkezi olma özelliğini korumuştur. Mersin şehri aynı zamanda coğrafi konumunun sağladığı olanaklar sayesinde ticaretin yanında endüstrinin de gelişmekte olduğu bir şehirdir”[19].

Mersinin Cumhuriyet öncesi cumhuriyet sonrası göç almasının nedenini şu şekilde sıralayabiliriz:

Mersinin kentsel gelişmesinde: Tarsus limanının işlevselliğini kaybetmesi ve gelen gemilerin Mersin iskelesine yanaşması, Mersin'in 1832 yılından 1841 yılına kadar Mısır yönetiminde kalması,1859 yılında inşasına başlanan Süveyş kanalının kereste teminini Toroslardan sağlanması ve Mersin limanından gönderilmesi,1839 yılında ilan edilen Tanzimat fermanı ile yabancılara tanınan ticari ayrıcalıklar, kırım savaşında Osmanlı imparatorluğu uzun süre devam eden savaşlar ve yokluk Çukurova'nın tarımsal ürünlerin çeşitliliği üzerine tahıl ürünlerini ve kuşun madenini Mersin iskelesi üzerinden İstanbul'a taşımıştır. 1861 yılında başlayan Amerika iç savaşı. Savaş öncesi pamuk ihtiyacını Amerika'dan karşılayan İngiltere iç savaşla birlikte yeni Pazar arayışı ve Osmanlı imparatorluğunun İngiltere'yi Çukurova'da pamuk üretimi için davet etmesi gibi gelişmeler Mersin'i bugünlere taşımıştır. Bölgede tarımsal ürünlerin farklılaşması ve bolca pamuk ekimi, ayrıca sanayi alanındaki gelişmeler devam ederken Akdeniz'in yeni limanı olan Mersin içinde

Osmanlı imparatorluğunun diğer kentlerinden farklı bir gelişme göstermesini sağlamıştır.

Çukurova bölgesinin verimliliği ve tarımsal ürünlerin çeşitliliği doğrudan Mersin limanını etkilemiştir.

“...Mersin limanından ihraç edilen tarımsal ürünler arasında pamuk, yün, buğday, arpa, balmumu, susam tohumu ve keten tohumunun önde geldiği, 1844 yılında Barker tarafından hazırlanan ithalat-ihracat rakamların üç katından fazla olduğu görülmektedir. Barker limanda aratan etkinliğe ilişkin olarak, bölgede bu dönemde pamuk, buğday, arpa, susam, keten tohumu ve balmumu üretildiğini yazmış, limanın iç bölgelerin dışa açılan kapısı olarak çalıştığını vurgulamıştır. Fransız gemilerinin limandan susam ve yün yükleyerek Marsilya’ya götürüldüğünü ve limanın daha çok Arap teknelerinin kullandığını(20-30Arap teknesinin yaşadığını ifade etmekle birlikte bunun ne kadar zaman dilimi içinde gerçekleştiğini bahsetmemiştir. Bunların Suriye’ye mal götürdüklerini, beraberinde ise sabun, kahve ve İngiliz malları getirdiğini belirtmiştir. Seyahatnamesinde limana ancak bir ya da iki Avusturyalı ya da sardunyalı geminin yaşatabildiğini, bir İngiliz gemisinde İzmir’e götürmek üzere yükleme yaptığını İzmir’den çıkan buharlı gemilerinde limana uğradıklarını ancak bunların seferlerin düzensiz olduğunu yazmıştır...”[17].

Bu ekonomik aktiviteler, zaman içerisinde Mersin’e olan ilgiyi artırmış ve gelen göçlerle birlikte hızlı bir nüfus artışını beraberinde getirmiştir. Çukurova bölgesi ve Mersin’de pamuk üretimi liman işlevinin artması yeni iş olanakları ilk göç hareketini başlatmıştır. Yerli halk haricinde dışardan ilk göçünü Kapadokya bölgesinden almıştır. Rumlar, Avrupalı Katolikler, Keldaniler, Maruniler, Arap Ortodokslar, Süryaniler, Avrupalı Levanten gruplar, Dürziler, Suriye ve Lübnan’dan ve farklı kültürlerden bir çok insan gelip yerleşmiştir. Kene yerleşen bu kozmopolit toplum bugünkü Mersin’i yoktan var etmişlerdir.

“Mersin uzun bir süreden sonra ikinci göç dalgasını 1950’li yıllarda alamaya başlamıştır. Bu yıllara kadar kentin yapısı daha çok tarıma dayalı iken Ataş Anadolu Tasfiyehanesi AŞ’nin 30 Nisan 1962 yılında hizmete açılmasıyla birlikte sanayileşme sürecine giren kent 1966 yılında Mersin Termik Santralının I.ve 1969 yılında ise 2. Ünitelerin hizmete girmesi 1969 yılında Gübre, 1970’lerde Cam, Plastik, Madeni Eşya, Soda ve Çimento fabrikaların kurulması kene olan ilgiyi artırmıştır”[19].

Mersin hem sanayi kenti hem de tarım kentidir. Tarım kenti oluşu farklı yelpazedeki ürün çeşitliliği yurt içi pazarlara, gerekse yurt dışına yaptığı tarım ihtiyacıyla önemli bir tarım kenti olması mersin limanının Türkiye'nin en büyük limanı olması ve geniş iş hacmi ile önemli bir yere sahiptir.

Mersin'in 1980 sonrası göç almasının nedenlerini şu şekilde sıralanabilir.

- Tarım topraklarının verimli olması
- Büyük sanayi kuruluşlarının bulunması
- Serbest bölgenin faaliyete geçmesi
- Limanın bulunması
- Kentin ucuz olması
- Deniz ve yaylasının olması
- Ekilen ürünlerin çeşitliliği
- Ulaşım kolaylığı
- Üniversitelerin Açılması
- Yılın 12 ayında inşaat sektöründe işlerin devam etmesi(iklimsel uygunluk nedeniyle) ayrıca kentte Çukurova üniversitesinin bazı bölümlerin olması ve Mersin'de açılan Mersin Üniversitesi, Çağ Üniversitesi, Toros Üniversitesi gibi üniversitelerin açılması, kente olan ilgiyi artırmıştır.

Mersin hem sanayi kenti hem de tarım kentidir. Tarım kenti oluşu farklı yelpazedeki ürün çeşitliliği gerek yurt içi pazarlara, gerekse yurt dışına yaptığı tarım ihracı, önemli bir tarım kenti olması nedeniyle Mersin limanının Türkiye'nin en büyük limanı olması ve geniş iş hacmi ile önemli bir yere sahiptir.

Mersin'in 1980 sonrası göç almasının nedenlerine baktığımızda nedenler hep aynıdır. Yaşam kalitelerini arttırmak çocuklarına daha güvenli bir gelecek hazırlamak.

2.4. Mersin Kazasının Cumhuriyet Öncesi Nüfus Gelişimi

“ 19 yüzyılda Mersin'in kozmopolitliğini belirleyen en önemli neden öncelikle bir liman kenti olması ve ticaretin gelişmesidir. Ticaretin gelişmesiyle birlikte çeşitli ülkelerden ve Anadolu'dan insanlar gelip kente yerleşmiştir. 19. yüzyılda Mersin farklı kültürlerin bir arada yaşadığı kozmopolit kent olarak ilerlemeye gelişmeye devam etmiştir.

“... Bilindiği gibi Osmanlılar, nüfus istatistiklerinin çoğunu Müslümanları bir arada göstermiş, Hıristiyanları ise mezheplerine göre bölmüşlerdir. Bunun siyasal

bir neden olmaksızın, 15. yüzyıldan 20. Yüzyıl başlarına kadar Osmanlı nüfus yazma geleneğinin bir özelliği olduğu ve millet sistemi ile şeriatın Müslümanlar arasındaki farklılıklar görme isteksizliğinin sonucudur...”[23].

“...Osmanlı'nın ilk nüfus sayımı olan 1831 sayımında nüfus, Müslüman, Kıpti, Yahudi ve Ermeni olarak tasnif edilmiş, Yörükler ve aşiretler de ayrıca belirtilmiştir. 1881/82-83 sayımlarında, Müslüman, Rum, Ermeni, Bulgar, Katolik, Yahudi, Protestan, Latin, Süryani, gayrimüslim Kıpti ve yabancı ülke vatandaşları olmak üzere bu tasnif sayısı 11 çıkmıştır. 1897'de Keldani ve Maruniler eklenmesiyle 13. 1906/7 de 9, 1914 sayım sonuçlarında ise 22 dinsel ve dilsel grup tasnif edilmiştir...”[23].

“ Mersin Sancağı 1891 yılında 10.648 kadın nüfusa, 10.928 erkek nüfusa sahipti. 21.576 olan toplam nüfus içinde kadınlar % 49'luk kesimi oluştururken erkeklerin oranı ise % 51'idi”[24].

“Mersin 1852 yılında Tarsus Kazasına bağlı nahiye idi 1281(1864 M.) yılında Tarsus'tan ayrılmış Gökçeli, Kalınlı, Elvanlı nahiyelerinden oluşan kazanın merkezi olmuştur”[24]

ŞEKİL 2. 3. 19. yüzyılın ikinci yarısında Mersin ve çevresindeki Elvanlı, Kalınlı ve Gökçeli yerleşimlerinin konumu: Elvanlı bugün de aynı yerde süren bir yerleşim iken Kalınlı, Çiftlik Köyü'nün bir kilometre batısında Tavşan Öreni denilen mevkide – bugünkü Kuzucubelen'de- yer alıyordu. Gökçeli Bucağı'nın ilk merkezi Mersin-Gözne Yolu üzerindeki Camili Köyü idi 96 (Yerleşimler ve Karayolu ile demiryolu, Heinrich Kiepert'nin 1916 yılında hazırladığı harita üzerinde belirginleştirilmiştir)

“Mersin kazasının 1872 yılında Gökçeli, Kalınlı ve Elvanlı isimleriyle bilinen nahiyeden ibaret olup merkez kazada bulunan Mersin kasabası, Gökçeli nahiyesi dâhilindeydi ve toplam nüfusu 8047 olarak belirtilmiştir”[23]

“...1891 yılında Mersin Kazasında toplam 21.576 kişinin yaşadığı belirtilmiştir. Bunun 20161’i Müslüman olup 1415’i, ise gayrimüslimdi...”[24].

“ ...1308 H.(1891 M.) tarihli AVS’de Mersin Kazasının nüfusu toplam olarak 21.576 sayısı verilmiş olsa da, Vital Cuinet eserinde farklı bir rakam ortaya atar. Düyun-u Umumiye yetkilisi Cuinet’e göre, 1890 yılında Mersin Kazasının toplam nüfusu 29.185, Mersin merkez kasabasının nüfusu da yaklaşık 9.000 civarında idi. Bunun 2.700’ü Rum Ortodoks, 300’ Ermeni,260’ı Katolik iken geri kalan çoğunluğu da Müslümanlar oluşturmaktaydı...”[25].

“1890 yılında Mersin’de Müslüman nüfus çoğunluktadır; 2700 Rum Ortodoks,800 Ermeni, 260 Katolik olmak üzere 3760 Gayri Müslim,25425 Müslim olmak üzere toplam nüfus 29.185 kişidir” [26].

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERSİN'İN KENTSEL GELİŞİMİ VE MAHALLE OLUŞUMLARI

Şekil 3.9. Mersin Haritası

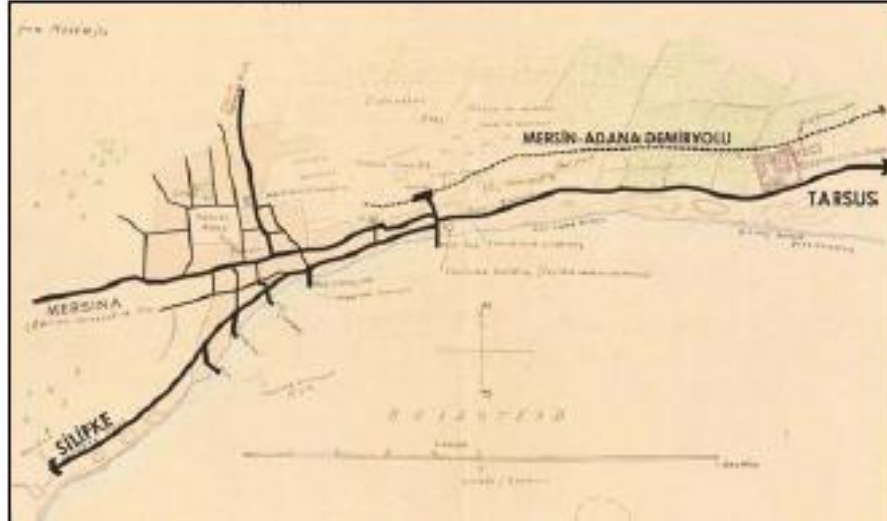
Şekil 3.10. Mersin kentsel gelişme süreci

Şekilde kırmızı ile işaretli çizgi on dokuzuncu yüz yılın başından günümüze kadar Mersin'in gelişimi simgelemekte ve bu çizgi üzerinde belirginleşen dönemlere işaret etmektedir. Bu dönemlerin oluşmasında ise süreç içinde yürürlüğe giren imar planları etkin olmaktadır (Kaynak: Ünlü, T., 2009).

Mersinin kent tarihi deniz ticareti ile başladığı için kentteki ilk ticari yerleşim yeri iskelelerin bulunduğu kumluk alanlar olmuştur. Gelen gemilerle birlikte kentte ticari canlanmayla birlikte nüfus artınca kentsel gelişme kıyıda uzaklaşarak doğu batı yönünde sonraki zamanlarda da doğu- batı- kuzey yönünde olmuştur.

“...Adana Vilayet Salnamesi’ne göre 1864’te Mersin, Tarsus’tan ayrılarak Gökçeli, Kalınlı ve Elvanlı nahiyeleriyle toplam üç nahiyeden oluşan bir kaza haline gelmiş ve kazanın merkezi Mersin Kasabası olmuştur. 1869 tarihli Halep Vilayet Salnamesi ’ne göre Mersin Kazasının Şarkiyye (doğu) ve Garbiyye (batı) isimlerinde iki mahallesi ile Gökçeli, Kalınlı ve Elvanlı adında üç nahiyesi vardı...”[27].

“...Mersin, 1840’lı yıllarda iskeleye sahip küçük bir balıkçı köyü iken zamanla artan ticari ve tarımsal faaliyetler sonucu hızla gelişmeye başlamış ve Adana Eyaletinin ithalat ve ihracat merkezi durumuna gelmiştir. 1860’lı yıllarda ise bu balıkçı köyün çevresinde ve Çukurova’da pamuk ekim alanları hızla genişlemiş, üretilen ürünlerin ve özellikle de pamuğun Mersin Limanı yoluyla ihracatı yoğunlaşmıştır”[16]

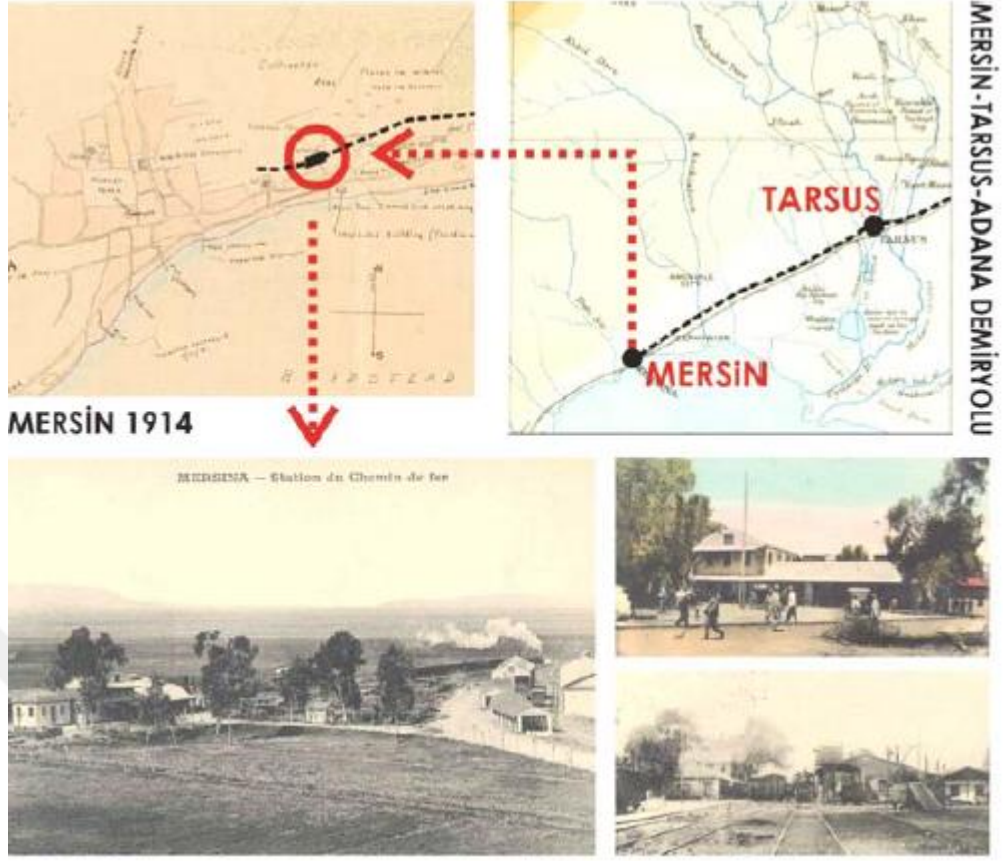
Şekil 3.11. 1914 Yılında Mersin kent içi yolları

Mersin’de görev yapmış olan İngiliz Konsolosu Tarafından 1914 yılında hazırlanmış kroki altlık olarak kullanılmıştır (Kaynak: Ünlü,S.T.2007).

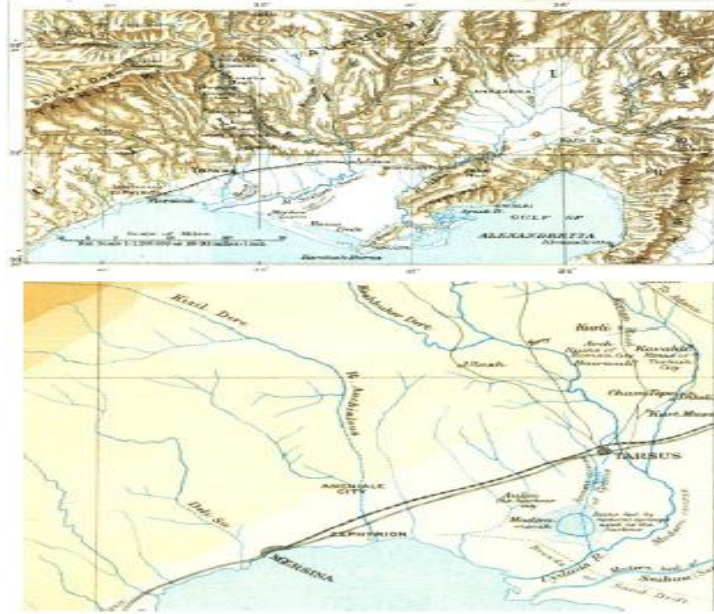
“... Mersin’in gelişmeye başladığı dönemde merkezi otoritenin yeniden kurulması doğrultusunda eyaletler arasında yol sorunu üzerinde durulmuş idareciler özellikle karayolu şebekesinin geliştirilmesini desteklemiştir. Kara yolu yapımına 1867 yılında başlanmış 1873 yılında tamamlanmıştır...”[17].

“... Mersin’inin pek çok liman kenti gibi diğer Tanzimat dönemi kentlerinden farklı olarak, özellikle dış ticaretin yoğunluğu ve nüfustaki artışla birlikte kentsel hizmetlere çok daha erken ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Özellikle kentte ticaretle uğraşan kesimlerin, iskelelerin, iskeleye erişim sağlayacak kent içi ve Tarsus, Adana gibi yakın çevrede bağlantı sağlayacak bölgesel ölçekteki yolların yapımı, iyileştirilmesi, genişletilmesi gibi kentsel alt yapıya ilişkin yatırım taleplerinin, yerel düzeydeki idari örgütlenmeyi zorunlu kıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum, ticari faaliyetlerinin aksamadan yürümesini isteyen özellikle gayrimüslim nüfus ve yerli tüccarın kentteki altyapı ve fiziki koşulların iyileştirilmesi, limanın geliştirilmesi vs konulardaki taleplerinin de etkisiyle kentin, söz konusu düzenlemeleri gerçekleştirilecek idari örgütlenmesini 1864 Nizamnamesi doğrultusunda hızla gerçekleştirilmesinde etkili olmuştur...”[17].

“...1860’lı yıllardan itibaren, tüccarların talepleri doğrultusunda başlayan girişimler sonuç vermiş ve İngiltere sermayesi ile yapılan toplam 67 kilometre uzunluğundaki Mersin-Adana demir yolu hattı 1886 yılında hizmette açılmıştır. Böylece Mersin, iç Anadolu bölgesi ile de bağ kurmuştur. Demir yolunun Mersin’e gelişi, kentsel gelişiminde oldukça önemli rol oynamıştır. Çünkü kentsel gelişimin başladığı alanın şekillenmesinde, demir yolu istasyon ile ana iskele arasındaki ilişki oldukça belirleyici olmuştur...”[17].

Şekil 3.12. 19 yüzyıl Sonunda Mersin-Tarsus-Adana Demir yolu ve Mersin Garı
(Kaynak:Ünlü,S.T.,2007).

Şekil 3.13. 1886 Yılında İşletmeye Açılan Mersin- Adana Demiryolu
(Kaynak: Ünlü,S.T.,2007).

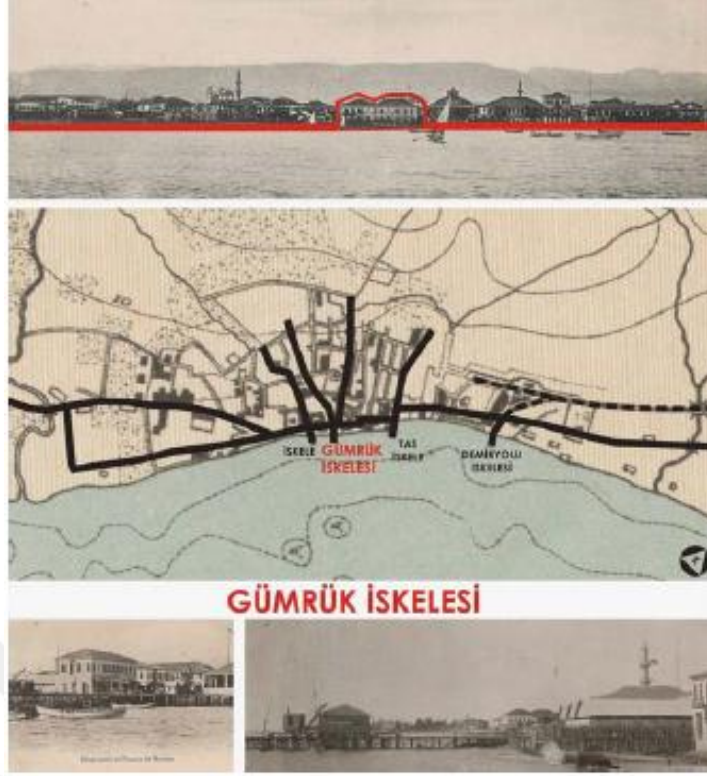
“ Çukurova’daki üretimin Mersin yoluyla ihraç edilmesinde önemli bir ulaşım bağlantısı olmuştur. “19.yüzyılın ortalarına doğru kentin ticari gelişimini ve

ekonomik avantajlarını fark eden birçok gayrimüslim Mersin'e gelip yerleşmişlerdir. İlk gelenler, Kapadokya ve çevresinden gelen Ortodoks Rum ve Gregoryan Ermeniler ile Suriye, Mısır, Lübnan'dan gelen Ortodoks Araplar, Maruniler ve Latin Katolik ailelerdi. Ayrıca Sakız- Kıbrıs, Girit ve diğer bazı adalarla, Yunanistan'dan, Avrupa'dan gelen Levantenler, Latin Katolikler, Ermeniler, Cezayirliiler, Süryaniler, Keldaniler, Kırımdan gelen Nogaylar, Türkmenler, Yörükler gelip yerleşmişlerdir"[15].

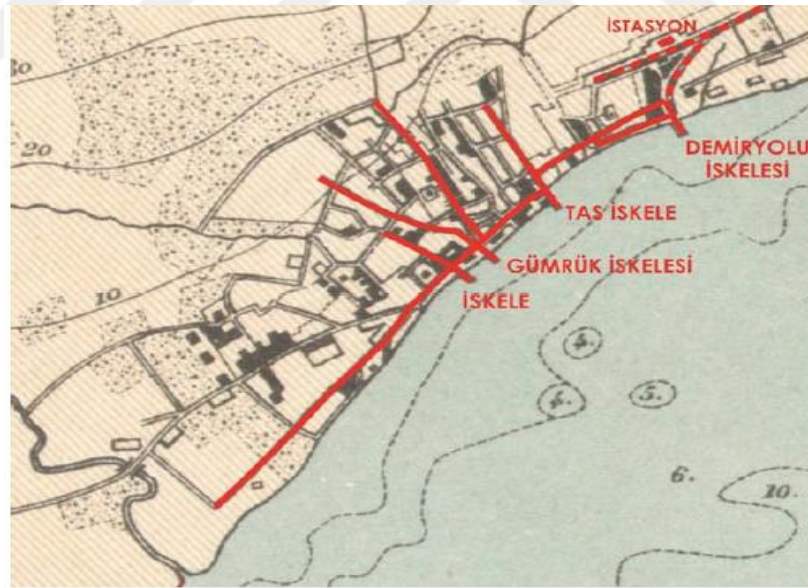
Mersin 19. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren sürekli göç alan bir kent özelliği göstermiş ve göçlerle kurulan göçmen kenti olmuştur. Mersin'e yerleşen en kalabalık grup Rum Ortodoks, ikinci grup Ermeniler zaman içerisinde Katolik nüfusta da artış olmuştur. Gayrimüslim nüfus artışı ile birlikte ibadet edebilecekleri alanlara ihtiyaç duyulması üzerine bugünkü istasyon civarına 1843 yılında da Latin Katolik kilisesi kültür merkezinin yanına da 1849 yılında Ortodoks kilisesi yapılmıştır. Mersin'e gelip yerleşen farklı kültür ve dinden insanlar kendi cemaatlerinin bulunduğu ibadethanelerin etrafında yerleşmeleri Mersin'de mahalle oluşumlarını meydana getirmiştir. 1843 yılında da Latin Katolik kilisesi kültür merkezinin yanına da 1849 yılında Ortodoks kilisesi yapılmıştır. Mersin'e gelip yerleşen farklı kültür ve dinden insanlar kendi cemaatlerinin bulunduğu ibadethanelerin etrafında yerleşmeleri Mersin'de mahalle oluşumlarını meydana getirmiştir. kozmopolit bir yapılaşma gösteren Mersin kentinde kısa sürede ezan seslerinin, havra ayinlerinin, kilise çanlarının çaldığı çağdaş bir kenttir ayrıca bu kentin en önemli özelliği tüm dinlerin ortak mezarlığının bulunmasıdır.

“...Mersinin giderek bir ticaret merkezi haline gelmesinin önemli bir göstergesi olarak 14 konsoloslüğün açılmasıdır...”[23].

Ayrıca ticari hacmin artması ile limandaki faaliyetlerin aksamaması için Mersin'de yeni iskeleler kurulmuştur.

Şekil 3.14. Gümrük iskelesinin konumu (Kaynak: Ünlü,S,T.,2007).

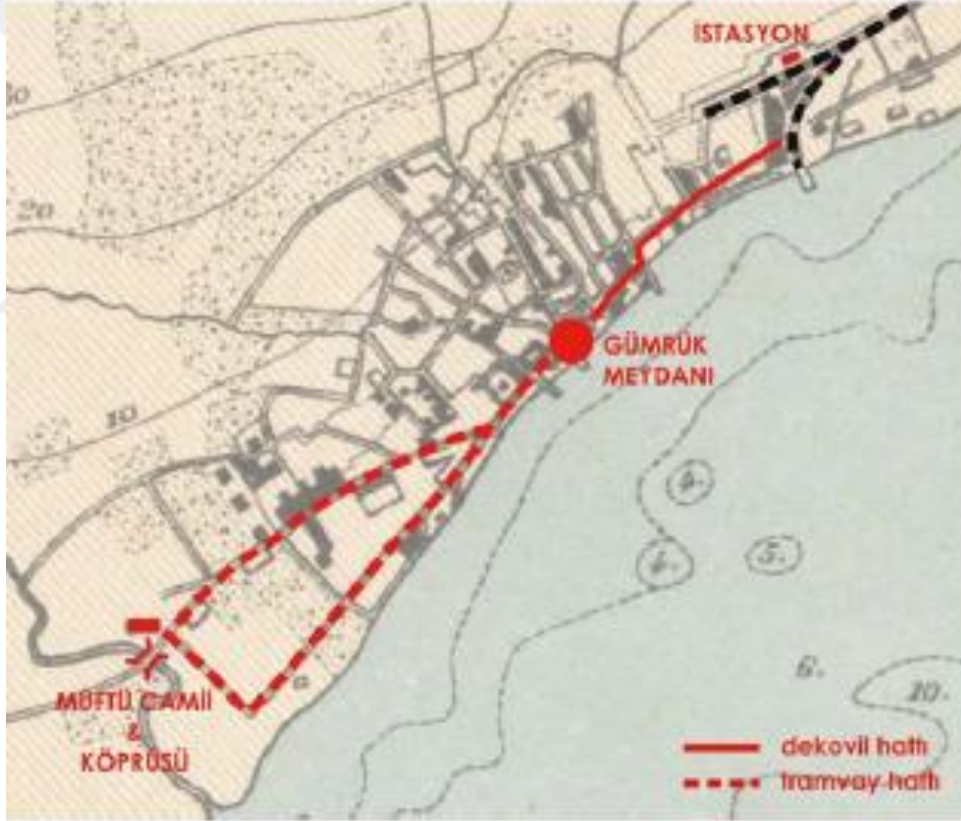

Şekil 3.15. 1916 Yılında Mersindeki iskeleler.

Kahanzadian tarafından 1916 yılında hazırlanmış Mersin kentinin 1/25000 ölçekli haritasında kentte dört iskele bulunduğu görülmektedir. Bu iskeleler, doğudan batıya doğru, garla doğrudan ilişkili olan “Demiryolu, iskelesi”, Taşhan’ın önündeki “Taş İskele”, Gümrük Meydan’ındaki kentin ilk iskelesi olan haritada ismi belirtilmemiş ve yalnızca “iskelesi “olarak gösterilmiş olan iskeledir (Kaynak: Ünlü,S.T., 2007)

“ Gümrük binasının önündeki iskele ilk iskele, ikinci iskele Taş Han önünde yer alan taş iskele, üçüncü iskele bugünkü Mersin Ticaret ve Sanayi Odası önünde yer alan ahşap iskele, dördüncü iskele Tüccar Kulübü'nün önünde yer alan ahşap iskele ve beşincisi ise Almanlar tarafından 1909 tarihinde demir yolu bağlantılı olarak yaptırılan iskele”[16].

“Mersin’de, kent içi ulaşım sisteminin söz konusu gelişimi, denizyolu, karayolu, demir yolu gibi ulaşım bağlantılarının yanı sıra, aynı dönemde yeni bir ulaşım alt yapısı ve ulaşım aracı ile pek çok Anadolu kentinden farklılaşmış görülmektedir. 1888 tarihli iradeyi seniyeye ile bir tramvay hattının eklenmesine karar verilmiştir. Tramvay hattının inşası ve işletmeye açılması ancak 1912 yılında gerçekleşebilmiştir”[16].

Şekil 3.16. 19.yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında Mersindeki Tramvay ve Dekovil hattı
(Kaynak: Ünlü,S,T.,2007).

Hattın görselleştirilmesinde Khanzadian tarafından hazırlanmış olan 1916 yılı Mersin haritası kullanılmıştır. “ Tramvay hattının güzergahı Gümrük Meydanı’ndan (bugünkü Ulu Çarşı’dan) başlayarak Mersin Çarşısının bulunduğu noktaya ulaşmakta, oradan bugünkü Atatürk Caddesi’ne geçip Atatürk Müzesi’nin yanından

Silifke Caddesi'ne gelerek Müftü Köprüsü'nde sona ermektedir. Dönüşte ise Askeri Kışla'nın (bugünkü Askerlik Şubesinin) yanından geçerek Atatürk Caddesi üzerinden Gümrük Meydanı'nda son bulmaktaydı bu raylı sistem Fransız işgalinden sonra kaldırılmıştır"[16].

“ Tanzimat Dönemi'ndeki açılma politikalarının, Mersinde kentsel bağlamın oluşmasında etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu dönemde Osmanlı döneminin ilk imar kanunu olan 1882 tarihli Ebniye Kanunu, modernleşme sürecinin bir aracı olarak yürürlüğe girmiştir. Osmanlı bürokrasinin Avrupa kentlerindeki gözlemleri sonucunda oluşturulan yasa, temelde yollarla ilgili düzenlemeler üzerine odaklanmıştır. Yolların düzgün hale getirilmesi çıkmaz sokağın yasaklanması gibi düzenlemeler getirilmiştir. Böylece ızgara örüntülü bir kentsel gelişme amaçlanmıştır"[28]

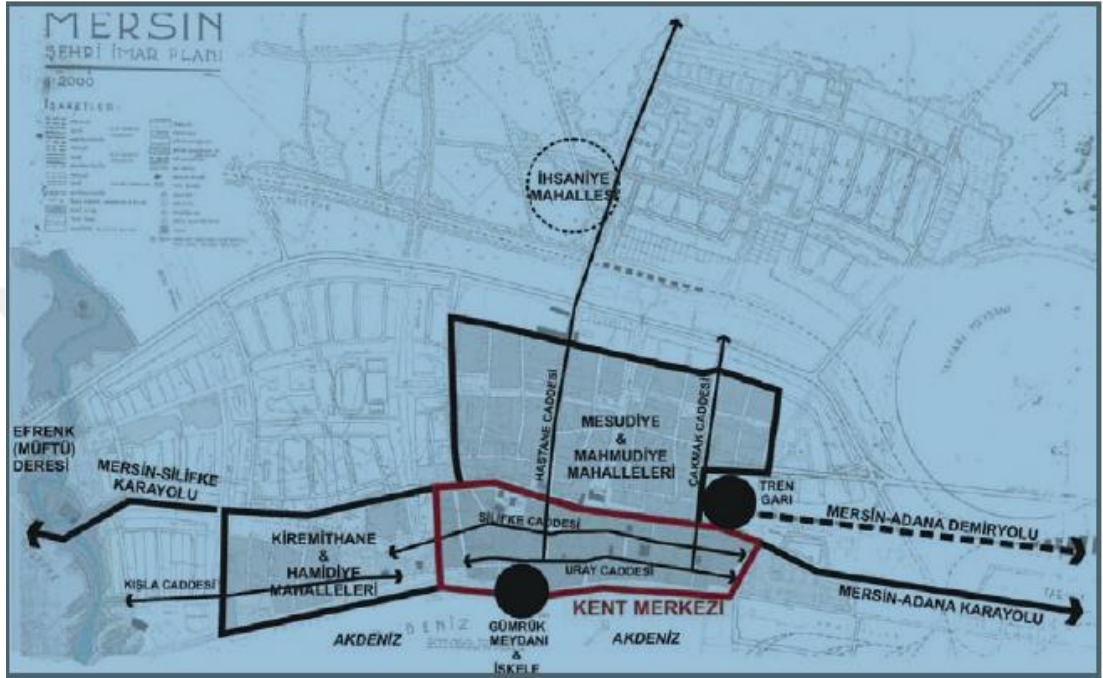
URAY CADDESİ

Şekil 3.17. Ticaretin omurgası Uray caddesi (kaynak: Ünlü,S,T.,2007).

“...Mersin 19. Yüzyılda mekânsal biçimlenmesin de ızgara örüntülü olarak gelişmiş, Uray, Hastane, Çakmak ve Silifke caddeleri ana ulaşım koridorlarını oluşturmuştur. Kentin kuruluşundan itibaren gelişim süreci içinde kent merkezinin taşıyıcı omurgası Uray Caddesi olmuştur. Ticaretin kaçınılmaz parçası olan

bankaların yanı sıra hanlar, işyerleri ve dükkânlar ile yönetim yapıları bu cadde üzerinde gelişmiştir. Bu anlamda, Belediye, Azakhan Sursok Han, Hükümet Konağı, Katolik Kilisesi gibi binalar Uray Caddesi üzerinde yapılmıştır. Uray Caddesi ve çevresindeki ticaret oluşumları Mersin'in en eski Mahallesi olan Cami-i Şerif mahallesinde yer almaktadır..." [28].

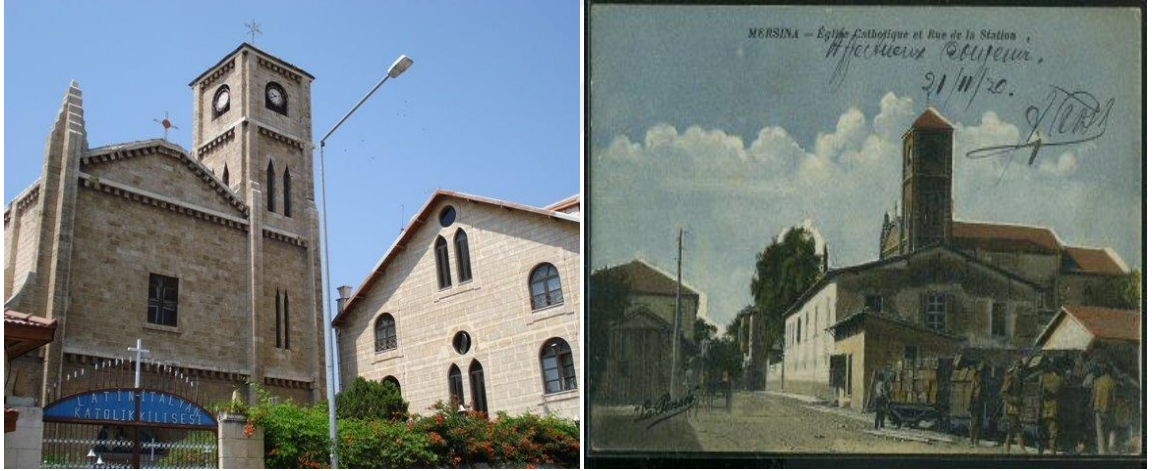
Şekil 3.18. On Dokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyıl başında Mersin'in kentsel biçimi

"...Mersin planlı dönem öncesinde kuruluşundan itibaren yaklaşık yüzyıllık bir süreçte kentin kendine özgü bir karakter ortaya koyduğu ve bir takım benzerlikler gösterse de çevresindeki diğer yerleşimlerden farklılaşan bir kimliğin oluştuğunu göstermektedir. Gümrük Meydanı ve iskelesi ile Uray Caddesi'nin geliştiği, bu bölgede Uray Caddesi'ne bağlı Gümrük, Taş Han, Belediye, demir yolu, iskeleler ile ticari etkinliğin yoğunlaştığı görülmektedir. Kentin batısında yeni gelişmekte olan alanda ise o dönemin kent elitlerinin yer seçtiği, kentte farklılaşan yeni bir konut alanının oluşmaya başladığı ve günümüzde Çamlıbel olarak adlandırılacak semtin ilk temellerinin atıldığı görülmektedir..."[28].

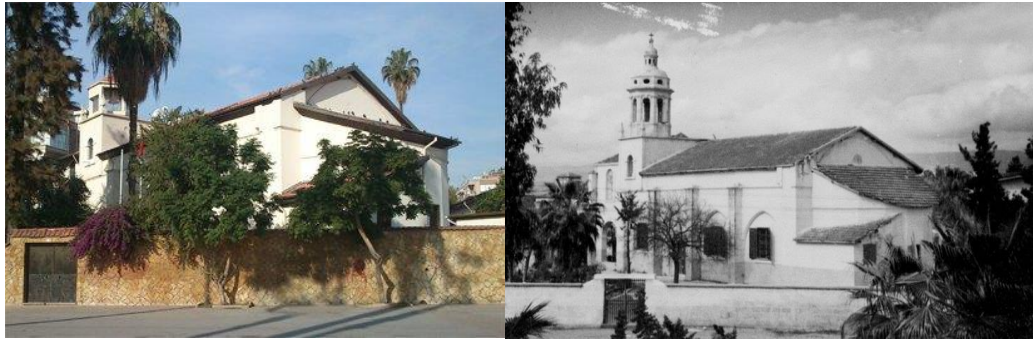
3. MERSİN KAZASININ İLK MAHALLELERİ

Mersindeki mahalle oluşumları, kentin kozmopolit bir yapıya sahip oluşu, etnik grupların yoğunlukları, inançları, yaşam biçimleri, gelir durumları ve toplumsal ilişkilerini daha rahat sürdürebilmeleri için mahallelerde yaşayanlar geldikleri kültürlerin mimari anlayışlarını kendi konutlarında uygulayarak kente özellikli mahalleler kazandırmışlardır.

“Mersin ilk kurulduğu yıllarda önce iki mahalleye ayrılmış olup, Halep Vilayet Salnamesine göre 1869 yılında Mersin’de şarkiyeye ve Garbiyye (Doğu-Batı) adında iki mahalle bulunmakta idi Şarkiyeye mahallesi, Latin Katolik Kilisesi’nin bulunduğu, kentin doğu kısmında, Garbiyye Mahallesi idi, Ortodoks Kilisesi’nin bulunduğu, kentin batı kısmında yer almaktaydı. O dönemlerde Mersin, bugünkü Uray Caddesi deniz kıyısı olmak şartıyla bu iki kilise arasında doğu-batı istikameti çevresinde şekillenmiştir”[16].

Şekil 3. 1. Şarkiyeye mahallesindeki Latin Katolik kilisesi

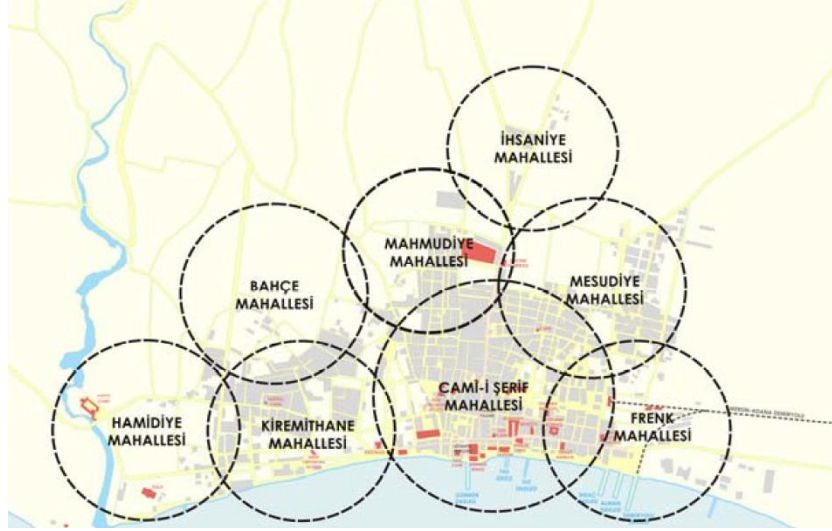
Şekil 3. 2. Garbiyye mahallesindeki Ortodoks Rum Kilisesi

Klasik Osmanlı kent dokusunun ve merkezini belirleyici anıtsal mimari odağının bulunmadığı kentte, yerleşim esas olarak ticari etkinliklerin gerçekleştiği liman, demiryolu istasyonu ve cami-i Şerif Mahallesiinde yoğunlaşmış bu yerleşim batıya ve kuzeye genişleme göstermiştir [23].

Mersin’de ilk iki mahalleden sonra artan nüfus ile birlikte altı yeni mahalle kurulmuştur. Bu mahalleler: Cami-i Şerif Mahallesi, Lazkiye Mahallesi (Kiremithane), Bahçe Mahallesi, Kıbrıslı Mahallesi (Mahmudiye), Mesudiye Mahallesi, Giritli Mahallesi (İhsaniye), Hristiyan Köyü (Osmaniye), Fren Mahallesi (Nusratiye), Yeni Mahalle, Karaduvar Mahallesi, Medrese Mahallesi (Hamidiye), Kültür Mahallesi, Çardak Mahallesi.

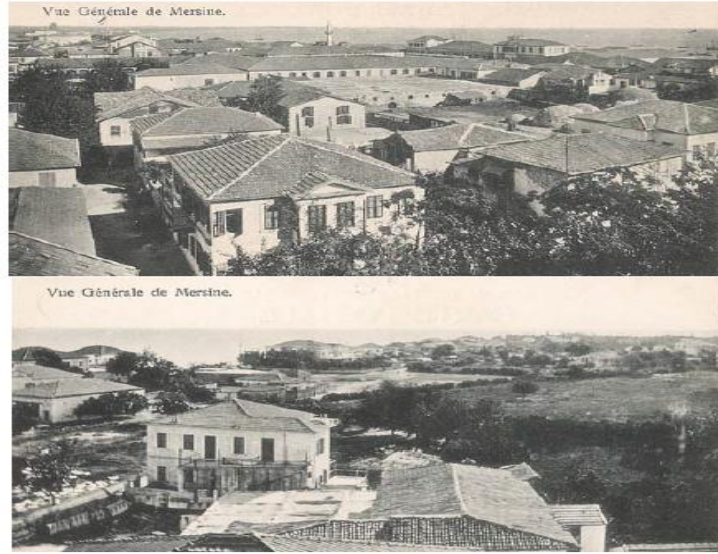
“ Kentin çekirdeğini oluşturan Cami-i Şerif mahallesidir. Cami-i Şerif Mahallesiinin kuzeyinde Mesudiye ve Nusratiye mahalleleri bulunmaktadır. Her iki mahallede Uray Caddesi’nden kuzeye doğru yönelen Hastane Caddesinin doğusunda kalmaktadır. Uray Caddesi denize paralel giden, Hastane Caddesi ise kuzey güney aksında giden kentin o dönemdeki en önemli caddesidir. Hastane Caddesinin batısında Cami-i Şerif Mahallesiinin kuzeyinde ise Mahmudiye Mahallesi bulunmaktadır. Bu mahallenin kuzeyi bahçelik alanlardan oluşmaktadır. Batıya doğru yer alan mahalleler ise Hamidiye ve Kiremithane mahalleleridir. Hamidiye Mahallesiinde kent merkezi kadar yoğun yapılaşmalar gözükmez. Evler büyük bahçeler içerisinde varlıklı ailelerin oturduğu bir bölgedir. Kiremithane Mahallesi ise 19. yüzyıl sonunda Suriye’nin Lazkiye kentinden gelenler tarafından kurulmuştur”[29].

“... Kentteki mahalleler arasında konut tipleri bakımından bazı farklılıklar vardır. Cami-i Şerif Mahallesiinde yoğun yapılaşma görülmektedir. Evler iki katlı, taş ve genellikle altları dükkan, depo olarak inşa edilmiştir. 300-500 m² büyüklükteki alanları kaplayan konutlar bulunmaktaydı. Bu evlerin tümü sokağa yöneliktir, eğer varsa küçük bahçeleri arka tarafta yer almaktadır. Cephelerde balkon ve cumba bulanan evlerin pencereleri ahşap kepenklidir. Mahmudiye, Mesudiye, Nusratiye mahallelerinde ise değişik tipte evler bulunmaktadır...[29].

Şekil 3.3. Mersin'in ilk mahalleri (Kaynak: Ünlü, S,T.,2007)

3.1. Cami-i Şerif Mahallesi

Şekil.3.4. Cami-i Şerif Mahalle'sinden genel görünümler
(kaynak:Ünlü,S,T.,2007).

“Kentteki mahalleler arasında konut tipleri bakımından bazı farklılıklar vardır. Cami-i Şerif Mahallesi'nde yoğun yapılaşma görülmektedir. Evler iki katlı, taş ve genellikle altları dükkân, depo olarak inşa edilmiştir. 300-500 m² büyüklükteki alanları kaplayan konutlar bulunmaktadır. Bu evlerin tümü sokağa yöneliktir, eğer varsa küçük bahçeleri arka tarafta yer almaktadır. Cephelerde balkon ve cumba bulunan evlerin pencereleri ahşap kepenklidir”[29].

3.2. Lazkiye Mahallesi (Kiremithane)

Şekil.3.5. Kiremithane mahallesi (kaynak: Ünlü.S.T.,2007).

“Şam ve Laskiye ’den gelen Arap kökenli ailelerin yerleştikleri bugünkü Kiremithane Mahallesi'dir. Mahalle sakinlerinin konuştuğu dil Arapçaydı. Mahallenin halk arasında bilinen adı Lazkiye Mahallesi'dir. Mahalle sakinleri denizcilik işleri ve ticaret ile uğraşmışlar ”[30].

3.3. Bahçe Mahallesi

Şekil.3.6. Bahçe mahallesi (kaynak: Ünlü, S.T.,2007).

“Mısır, Suriye ve Lübnan'dan gelen tarım işçilerinin kurduğu Fellah mahallesi'dir. Mahalle huğ(çalı, çamurdan üzeri sazlıkla örülen evler) ev ve çardaklardan nadiren taş evlerden oluşmaktaydı mahalle halkı geçimlerini bahçecilik ve meyvecilik ile sağlamışlardı. Arapça konuşulan mahallenin kendi mezarlığı bulunmaktaydı”[30].

3.4. Kıbrıslı Mahallesi (Mahmudiye)

“1828 yılında meydana gelen ekonomik kriz nedeni ile Tarsus'ta yaşayan gayri Müslümlerin gelip yerleştikleri mahalledir. 1800'lü yılların sonlarına doğru hızla gelişmesi, yoğun yapılaşmaya ve farklı etnik nüfusun yaşadığı bir yer olmuştur”[30],

3.5. Mesudiye Mahallesi

“ 50 hanelik planlı, birbirini dik kesen sokakları ve yoğunluğun en fazla olduğu mahalleydi. Bu mahalledeki evler altı taş üstü bağdadi yapılar ağırlıkta idi”[30].

3.6. Giritli Mahallesi (İhsaniye Mahallesi)

Şekil. 3.7. İhsaniye mahallesi (kaynak: Ünlü, S.T., 2007).

“1899 yılında Girit'ten göç edenler yapılan evler Kuruçeşme'in kuzeyindedir. O dönemlerde Giritli Mahallesi olarak anılıyordu. Kentle arasında yeşil alanlar, bahçeler ve mezarlık bulunuyordu”[30].

3.7. Hıristiyan Köyü (Osmaniye)

“Mahalle ismini alamadan önce Şamut Mahallesi olarak bilinmekteydi. Rum usta ve sanat erbaplarının yaşadığı halkın geçimini sebze, meyve üretimi, arıcılık, değirmencilik yaparak sağladığı Hıristiyan köyüydü”[30]

3.8. Frenk Mahallesi(Nusratiye)

“ Frenk Mahallesi İçin bir Fransız okulunun da bulunduğu, daha ziyade Hıristiyan evlerinin bulunduğu mahalledir”[29].

3.9. Yeni Mahalle

“Kendi dönemi için yeni olan ve Jansen planına göre yapılandırılan mahallenin doğu tarafına hava alanı düşünülmüştü. Mahallede ikamet edenler doğu bölgesinden gelen ailelerdi”[30].

3.9.1. Karaduvar Mahallesi

“Arap/ Fellah halkın yerleştiği geçimlerini bahçecilik ve tarımla sağlandığı köy Ataş Tesislerinin mahallede kurulmasından sonra 1962 yılında kent sınırları içine alınmış ve mahalle olmuştur. Tarihi geçmişi olan bir mahalledir”[30]

3.9.2. Medrese Mahallesi (Hamidiye)

Şekil.3.8. Medrese mahallesi (kaynak:Ünlü,S.T.,2007).

“Mersin’in yerli halkının Medrese Mahallesi olarak bildiği mahallede kentin zenginleri yaşamaktaydı. Mahalle evleri bahçeli, bahçelerinde havuzları, bahçeye bakan terasları, hizmetçileri içinde müstemilat tarzında yapılmış küçük evlerin ve tenis kortlarının bulunduğu mahalleydi”[29].

3.9.3. Kültür Mahallesi

“Bugün Altın Anahtar olarak bilinen apartmanların olduğu yerde Levantenlerin ve varsıl ailelerin deniz kıyısı boyunca sıralanan yalıları bulunmaktaydı”[30].

3.9.4. Çardak Mahallesi

“Bugünkü Kültür Merkezi(Halkevi) civarında Huğ ve çardaklardan oluşmuş ilkel bir mahalle idi. Mahalle Vali Tevfik Sırrı Gür döneminde ortadan kaldırılmıştır”[26].

“...Kentın yakın geçmişine baktığımızda, hanları, dükkanları, depoları, otelleri, kiliseleri, evleri ile oldukça canlı bir ticaret ve renkli bir kentli yaşam biçiminin kendini gösterdiği kentsel alan, tam da bu iki nokta arasında sürüp gitmişti. İstasyon kente girişi tanımlarken, Müftü Deresi’nin denizle birleştiği noktadaki tarihi deniz feneri ise, kentın bitişini haber veriyordu...”[30].

3.2. Mersin’in 1980 den Günümüze Mahalle ve Nüfus Gelişim Süreci

Bu gün 203 mahalleye sahip olan Mersin kuruluş yıllarında Şarkıyye ve Garbiyye diye iki mahalleye sahipti şarkıyye mahallesinde Latin Katolik kilisesi Garbiyye mahallesinde de Ortodoks kilisesinin yer aldığı kaynaklarda belirtilmiştir. 19 yüzyılın ikinci yarısında birkaç balıkçı barınağından ibaret olan köy Tarsus limanının alüvyonlarla dolması ve önemini kaybetmesi ile birlikte yeni bir döneme girmiştir.

“Mersin Valiliğince 1997 yılında yaptırılan bir araştırmaya göre Mersin ve Tarsus’ta nüfusun %70’i göçle gelen nüfustur. Bunun %30’u diğer illerden, %70’i de Doğu ve Güney Doğu İllerimizden göç eden yurttaşlarımızdan oluşmaktadır. 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, Mersin İli yerleşim yerlerine göre aldığı göç 84.727’si erkek, 78.721’si kadın olmak üzere toplam 163.448 bulunmuş; bunun 81.096’sı şehirden şehre, 18.447’si köyden şehire, 52.783’ü şehirden köye, 11.122’si köyden köye olmuştur. Yine 2000 sonuçlarına göre, Mersin İli yerleşim yerlerine göre verdiği göç 77.782’si erkek, 67.240’ı kadın olmak üzere toplam 145.022 bulunmuş; bunun 86.233’ü şehirden şehre, 16.649’u köyden şehire, 38.745’i şehirden

köye, 5.359'u köyden köye olmuştur 1995-2000 döneminde, yerleşim yerine göre göç hareketliliğinde en önemli değişim, şehirden köye olan göçlerde meydana gelmiştir. Şehirden köye göç eden nüfusun büyüklüğü, 1985- 1990 dönemine göre yaklaşık 1,3 kat artış göstermiştir. 1995-2000 döneminde, yerleşim yerine göre göç eden nüfusun %32'sini şehirden köye olan göçler oluşturmuştur. 2011 Yılı Mersin İl Çevre Durum Raporu 442 Yerleşim yerleri arasında göç eden nüfusun çoğunluğu, şehirden şehre göç etmektedir. Şehirden şehre göç eden nüfusun büyüklüğü 1985-1990 dönemine göre yaklaşık 22 bin azalırken, göç eden nüfus içindeki oranı; 1985-1990 döneminde %62,7'den, 1995-2000 döneminde %49,6'ya düşmüştür. 2009 yılında aldığı göç miktarı 48.377'dir"[31].

Mersinde 1950'li yıllara kadar nüfus oranlarında fazla bir değişim görülmez bu yıllar arasında Mersin'deki ticari faaliyetler yavaşlamış sadece mevsimlik işçiler tayin diğer nedenlerle gelen bir nüfus vardır. Mersin 1. Dünya savaşına kadar sürekli gelişen ticari hacmi büyük bir kent özelliği göstermiştir, Birinci dünya savaşının ardından Kurtuluş savaşı dünya üzerindeki dengelerin değişmesi, ülkelerin hem ekonomik alanda hem de nüfuslarında büyük kayıpların yaşanması tüm dünya ülkelerini olduğu gibi bizim ülkemizi de etkilemiştir. Mersinde bu savaşlardan büyük kayıplarla çıkan kentler arasındadır.

"Mersin'in tarihini esas olarak üç dönemde incelemek mümkündür.

Bu dönemler sırasıyla:

- Kentin 1850'lerden I. Dünya Savaşı'na kadar süren hızlı oluşum ve gelişim dönemi,
- Kentte nüfusun ve ekonomik canlılığın azaldığı 1923-1950 yılları arasındaki durgunluk dönemi,
- Dışa açılmayla birlikte ticaretin arttığı, 1962'de hizmete giren yeni limanla ve ülke genelinde geçerli olan ithal ikamesine dayalı sermaye birikim tarzı ile birlikte ekonominin canlandığı ve kentin nüfusunun hızla arttığı, 1950-1980 arası ikinci hızlı kentleşme dönemidir"[32]

Mersin 1923-1950 yılları arasında çok uzun yıllar kendi içine kapanır ticari hacminde düşüşler olur küçük göçler gelse de yine bir canlılık kaydedilmiştir. Kentte bu durgunluk döneminden sonra bir kooperatif Mersin'in batısında bu günkü Pozcuda çeşitli çalışmalar başlayınca kentte tekrardan ufaktan canlanma başlar. Bugün Yenişehir ilçesine bağlı Pozcu 1952 yılında bir yapı kooperatifi olarak başlayan girişim yeni bir Mersin yarattı. Ressam mimar Nuri Abaç'ın

parselasyonunu yaptığı m² bir liradan arsa satışı gerçekleştirilen günümüzün Bahçelievler/Pozcu Mahallesi böyle doğdu. 1960'lı yıllarda oluşan yeni mahalle, 30 yıllık sürede hızla değişime uğramış, orta direk ve varlıklı ailelerin yaptırdığı, küçük bahçeli tek veya iki katlı bazıları havuzlu evler kısa sürede yerlerini kimliksiz apartmanlara bırakmıştır.(röportaj Şinasi develi).

“1950 yılından sonra gelişen ekonomik aktiviteler sonucu Mersin'in nüfusu hızla artmış, yerleşim alanı da gittikçe genişlemiştir. 1962 yılında modern Mersin Limanı ve Ataş Petrol Rafinerisi,1969 yılında plastik sanayi alanında Plassa, 1972 yılında Çimsa ve Akdeniz Gübre Sanayi, Çukurova Holdingin çeşitli dokuma ve tekstil fabrikalarının açılması 1973 yılında kurulan Anadolu Cam Sanayi ve Soda Sanayi gıda ve metal alanında peş peşe açılan fabrikaları kurulmuştur”[34].

Tüm bu gelişmeler Mersin'de bir başka değişimi beraberinde getirmiştir.1970'li yıllardan itibaren Mersinde apartmanlaşma sürecini başlatmış ve bu süreç hız kesmeden artarak günümüzde de etkisini sürdürmektedir.

“1970 yılında başlayan iç turizm hareketleri, Özellikle kıyı turizmi ve II. konut kullanımının toplumda benimsenmesiyle, bu bölgeler yapılaşmaya başlamıştır. Politik ve toplumsal baskılarla mevcut imar planında cadde genişlikleri artırılarak kat yükseklikleri ve yoğunluk artırılmış, bölge II. Konut olarak 1970'li yıllardan itibaren günümüze kadar olan süreçte yapılaşmaya açılmıştır. Böylece kentin batısında kalan sahil bölgesi bir taraftan yapılaşmaya, diğer taraftan mevcut II. Konut olarak kullanıma geçmesiyle hızla kentleşmektedir”[34].

“Kentte konut alanları kullanıcıların sosyal ve ekonomik konumlarına göre ayrılmıştır. Sanayileşmenin başladığı 1950'lerden sonra kent mekânında farklı işlevsel alanların ayrışması sürecine koşut olarak, konut alanlarındaki ayrışma da hız ve belirginlik kazanmıştır. 1970'lerden başlayarak batıda üst gelir guruplarının yerleştiği kıyı kesimlerindeki yazlık evler ve bahçeler hızla 8-9 katlı apartmanlara dönüşmüştür. Bunu izleyen yıllarda, üst gelir guruplarının ardından eski kentin dışına taşan yeni orta gelir gurupları, Silifke karayolunun kuzeyinde yer yer Müteahhitler yer yer de kooperatiflerce yapılan çok katlı apartman ve sitelere yerleşmiştir. Kırdan göç edenler ise kente yakın çevre köylere yerleşmiş ve böylece Karaduvar, Çavuşlu, Yalınayak, Menteş ve Çiftlik Köyleri işçi mahalleleri olarak kente katılmıştır. Bunun yanı sıra aynı yıllarda Çay, Yenimahalle, Siteler, Gündoğdu, Osmaniye, Demirtaş, Portakal, Bahçe-Barbaros gece konu mahalleleri oluşmuştur”[31].

Kentte Serbest bölgenin kurulması hem kent nüfusunu arttırmış bununla birlikte yüksek katlı binaların yapımı devam ederken diğer yandan hisseli parsellasyonların üzerinde ruhsatsız yapılaşmalar başlamıştır. Zaman içerisinde bu ruhsatsız yapılarda birkaç kata kadar çıkanlar olmuştur. Mersinde hem tarım alanındaki gelişmeler, hem sanayi alanındaki faaliyetler, inşaatların on iki ay boyunca devam etmesi kenti 35-40 yıl içinde beton blokların yükseldiği yeşilin yavaş yavaş kaybolduğu alanlara dönüştürmüştür. Göçle gelenlerin çoğunun vasıfsız işçi olmasıyla ayrıca hem işsizlik sorunu baş göstermiş hem de konut sorununu meydana getirmiştir. Doğu ve Güneydoğudan gelenler daha çok kentin doğu kısmına sanayi bölgelerine yerleşmişlerdir. Bunun nedeni akraba ve hemşerilerinin olması ve de daha kolay iş bulma umuduyla buralara yerleşerek yeni yerleşim alanları oluşturmaya başlamışlardır.

“Mersin 1985’li yıllardan itibaren artan nüfus beraberinde konut açığını getirmiştir dönemin belediyesi konut açığını kapatmak için ve gecekondulaşmanın önüne geçmek için Güneykent- Halkkent ve Akbelen toplu konutlarını yaptırmıştır. Güneykent’te 34.000 konut Akbelen’de 2700 konut hak sahiplerine teslim edilmiştir”[34].

“1985 yılında kurulan Mersin Serbest Bölgesi özellikle Güneydoğu Anadolu’dan Mersin’e yoğun bir göç hareketinin yaşanmasına neden olmuştur. konut alanları şehrin Doğusunda, Adana yolu boyunca sanayi, ticaret ve depolama alanlarının arasına dağılmıştır”[34]

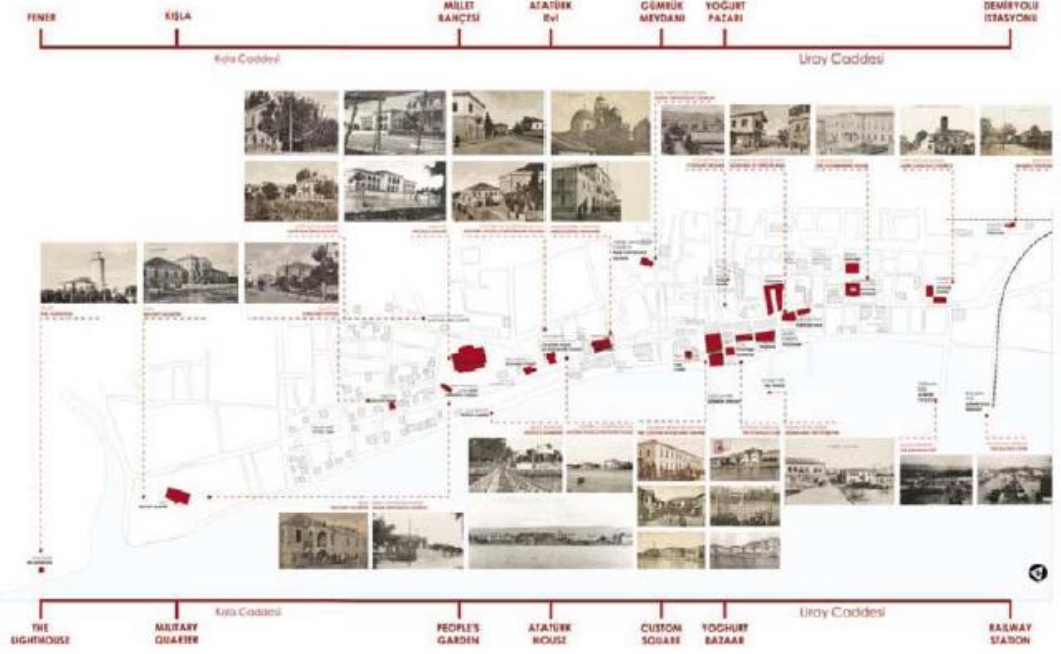
Özellikle Mersin sahilleri Silifke’ye kadar yüksek katlı konutlarla doldurulmuş kentin deniz ile olan bağlantısı kesilmiş ve narenciye bahçeleri de yok edilmiştir.

Kentte 1960 yılından itibaren devam eden apartmanlaşma süreci devam ederken gelişen teknoloji, reklam, aile yapısındaki değişim kentin kozmopolit yapısı, can güvenliği insanları yeni bir arayışa itmiştir. 1985 yılından itibaren Yenişehir belediyesi sınırları içinde bulunan kentin kuzey tarafı imara açılınca bu alanlarda yeni ve diğerlerinden farklı olarak hem lüks hem de pahalı konutlar inşa edilmeye başlanmıştır. İnsanlar yüksek krediler ödeyerek bu alanlarda ev sahibi olmak için borçlanmışlardır. Çünkü bu alanlar şehrin prestij alanları olarak kabul görmeye başladığı için sosyal sınıf kendi aralarında bölünmeye başlamış ev sahipleri kendi sosyal sınıfının olduğu alanlarında ev sahibi olmak için bu yeni mahallelere taşınmıştır. Fakat bugün gelinen noktada parasını ödeyebilen birçok insan bu alanlarda ev sahibi olabilmektedir. İnsanların bu alanları tercih etmelerinin nedenleri arasında

kalabalıklaşan nüfus, kent içindeki yoğunluğun artması, trafik sorunu, can ve mal güvenliği gibi birçok nedenle insanlar bu korunaklı alanları tercih etmektedirler. 1985’li yıllardan sonra Mersin’deki yapılaşmalar tamamen değişmiştir. Kent merkezi eskimeye başlamış bu alanda hiçbir çalışma yapılmazken özellikle kentin batı tarafındaki canlılık göze çarpmaktadır. Bu alanlarda yapılan büyük alışveriş merkezleri, beş yıldızlı oteller kentlerin ufkunu daha da genişletince kent kentteki boş alanlar büyük bir hızla işgal edilip yapılaşmaya açılmıştır. Mersin sahilleri konut, motel, otel, yazlıklarla la gelişi güzel doldurulmuş ve kıyıları tamamen yağmalanmış, Susanoğlu tarafında yüksek katlı siteler yapılmıştır. Kent yapılaşma alanları genişlerken kentin çekirdeği eski yapıların olduğu alanlar yeterince korunamamış kiralanmış eski yapılar kullanıcıları tarafından bakımı yapılırken diğer yapılar kaderlerine terkedilmiş durumda ve kent merkezi her geçen gün daha çok yıpranmaktadır. Şimdiki kent merkezi pozucu semti olma yolunda ilerlemekte. Mersin kenti için en üzücü olan canlı ağaçların kesilip yerine asfalt dökülmesi yetmiyormuş gibi plastik ağaçlar dikip gece ışıklandırmalarıdır. Mersin mahalle kültürü 1980’lerden itibaren yoğun göçlerle beraber çatırdamaya başlamıştır. Yoğun nüfus arışı artan konut sayısı kozmopolit yapı kent içinde huzursuzluğa neden olmuştur. Doğu ve Güneydoğudan gelenler Çay, Çilek, Yenipazar, Siteler, Gündoğdu, Kurdalı, Özgürlük gibi mahallelere yerleşmiş bu mahallelerde yaşayan insanlarla kentli arasında uzun zaman sıkıntıları olmuş bir dışlanma olmuştur. Mersin’in köy ve kasabalarından gelenler kentin Toroslar ilçelerine yerleşirken Akdeniz, Yenişehir, Mezitli, Toroslar ilçeleri bugün kozmopolit yapısıyla birlikte yaşamayı öğrenmişler ve öğrenmeye devam etmektedirler. Mersinin yerlisinin bir kısmı çiftçiliğin para getirmediği görüşünde olmaları bir çok narenciye ve tarlalarını kat karşılığında inşaat şirketlerine satmaktadırlar. Bugün Mersinde eski mahalle yapılaşmasında eski mahalleler ve orta gelir gurubunun oturduğu mahalleler haricinde mahalle den bahsetmek zordur. Çünkü yeni inşaat anlayışı yüzlerce insanı etrafı çevrili bir alanda birbirinden habersiz yaşamaya alıştırmıştır. Mersin her geçen gün büyümeye devam etmektedir. Bugün gelinen noktada doğuda Tarsus’la batıda Silifke’yle birleşmiş durumda ve kentin birçok köyü ilçelere bağlanarak mahalle yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Şekil 4.1. Mersinde yirminciyüzyıl başına kadar kentsel yerleşik alan (kaynak: Ünlü, T.,2009)

Osmanlı kent yönetiminde mahalle; mektebi; medresesi, mescidi, meydanı, çeşmesi, kahvehanesi, pazarı, şifahanesi, aşevi ve hamamı ile sosyal bir bütündür. Bu bütünlük hem fiziksel hem de sosyal mekanizmalarla sağlanmaktadır. Kasaba ve şehirler, kendine has özellikleri taşıyan mahallelerden oluşur. Osmanlıda Şehir ve kasabaların yönetiminden “kadı” ve “naip”, mahallelerden ise “imamlar” sorumluydu. Mahalledeki doğum, ölüm, evlenme, boşanma, yer değiştirme gibi nüfus Olaylarını izleyen imamlar, aynı zamanda mahallede ahlak zabıtası ve sulh hâkimi görevlerini de yürütüyordu. “Mahalle yönetiminde önemli değişiklik Tanzimat döneminde özellikle İstanbul’a göçü önlemek amacıyla yapılan çalışmalarda, mahalle düzeyinde yeni bir örgütlenme gereği duyulmuş ve ilk kez 1829’da İstanbul mahallelerinde “muhtarlık örgütü” kurulmuştur. 1833’ten günümüze kadar geçen uzun dönemde bu kurum, önemli denilebilecek bir değişikliğe uğramadan gelebilmiştir. 19 yüzyıl sonundaki dönemde kentler yatay olarak gelişmemiştir. Nüfus artışı ile sıklaşan kentlerin yoğunluğu artmıştır. Bu yoğunluk artışı apartmanlaşan mahallelerle birlikte başlamıştır. Apartmanlaşma orta tabakaya ait bir olgudur. Ülkemizde ilk orta tabakalaşma eğilimlerinin Osmanlı imparatorluğunun son yüzyılında batıya bağımlı iş örgütlerinde çalışan ve orta çaplı tüccarlaşma ile ortaya çıkmıştır. Mersin 19. Yüzyılda mekânsal biçimlenmesin de ızgara örüntülü olarak gelişmiş, Uray, Hastane, Çakmak ve Silifke caddeleri ana

ulaşım koridorlarını oluşturmuştur. Kentin kuruluşundan itibaren gelişim süreci içinde kent merkezinin taşıyıcı omurgası Uray Caddesi olmuştur. Ticaretin kaçınılmaz parçası olan bankaların yanı sıra hanlar, işyerleri ve dükkânlar ile yönetim yapıları bu cadde üzerinde gelişmiştir. Bu anlamda, Belediye, Azakhan Sursok Han, Hükümet Konağı, Katolik Kilisesi gibi binalar Uray Caddesi üzerinde yapılmıştır. Uray Caddesi ve çevresindeki ticaret oluşumları Mersin'in en eski Mahallesi olan Cami-i Şerif mahallesinde yer almaktadır. Mersindeki mahalle oluşumları, kentin kozmopolit bir yapıya sahip oluşu, etnik grupların yoğunlukları, inançları, yaşam biçimleri, gelir durumları ve toplumsal ilişkilerini daha rahat sürdürebilmeleri için mahallelerde yaşayanlar geldikleri kültürlerin mimari anlayışlarını kendi konutlarında uygulayarak kente özellikli mahalleler kazandırmışlardır. Mersin'de 1970'lerden itibaren mahalle anlayışı değişmiştir. Yeni mahalle anlayışı kentte var olan tek ve iki katlı evlerin yerini apartmanların almasıdır. 1970'li yıllarla başlayan kentteki değişim 1980'li yıllardan itibaren apartman, toplu konut, site yapılaşma sürecini başlatmıştır. Kentte 1990'lı yıllardan itibaren yüksek katlı lüks konutlar almaya başlamış Mersin' özgü eski yapıların bir kısmı yıkılıp apartmanlara dönüşürken bir kısmı da kendi kaderlerine terkedilmiştir

Mahalle tanımı yapılırken; komşuluk/akrabalık/ göç kaynağındaki ortaklık birinci planda idi. O mahallelerde mahalle tanımı çok duygusal, geniş içerikli tanışıklığa dayanan özellikleri taşıyordu. Abdülbaki Gölpınarlı tanımı ile; “ ev evdi, konak konaktı, yalı yalı idi, hele hele mahalle mahalle idi. Mahalleli birbirini tanır, severdi. Uygunsuz KİŞİ hiçbir mahallede tutunamazdı. Dostluk vardı, vefa vardı, söz vardı, öz vardı, sükûn vardı, rahat vardı, edep vardı, feyiz vardı” işte o mahalleler muhtarları, ihtiyar heyetleri ve muhtariyeti olan yönetimleri ile en küçük yönetim birimleri olarak kent bütününi oluşturan nüvelerdi. Kuruluş aşaması ve Cumhuriyetin kurulup serpilmesi dönemleri bu gelişimi sağlayarak mahallelerde kent oluşumunun nüveleri olarak yerlerini almışlardı. Bu anlayışı Mersin içinde yer alan ilk mahalle örneklerinde görebiliriz, bunlar:

- Cami-i Şerif Mahallesi,
- Kiremithane Mahallesi,
- Hamidiye Mahallesi,
- Mahmudiye Mahallesi,
- Mesudiye Mahallesi,
- Bahçe Mahallesi,
- İhsaniye Mahallesi,
- Osmaniye Mahallesi,
- Nusratiye Mahallesi,
- Yeni Mahalle,
- Karaduvar Mahallesi,
- Kültür Mahallesi,
- Çardak Mahallesi.

2000 sonrasında bu güne Mersin'de oluşan mahalleler:

- Yolların düşeyleştiği komşuluk kavramının SOĞUDUĞU,

- Tesadüflerin bir araya getirdiği bireylerin mahalleler haline gelmiş,
- Sorumluluk paylaşmak ortak, birlikte yaşamak anlayışı kaybetmiş,
- Amaç birliği olmayan Nüveler olarak kenti/ Mersin'i oluşturmuştur.

Buğun yukarıda dile getirmeye çalıştığım kendi içinde kopuk, kent birliği ve ortak anlayışı geliştirme hedefinden uzak bir MERSİN ve KENTLER oluşturuyoruz.

KAYNAKÇA

- [1]. Altunoğlu, M., Çelik, Z., İmga, O., Kızılkaya, A.,(2010). *İdealkent, Kent Araştırmaları Dergisi*, Ankara, Adamor Yayıncılık, 5.
- [3]. şen, N.,(1999) *Gelenekten Geleceğe ev Üzerine Düşünceler*, 1999 Yılı Mimarlık 4. Dergisinde Yayımlanan Makalesinden Alıntıdır.
- [4]. Alver, K., (2010). *Medeniyet, Hayat ve Mahalle, İdeal Kent, Kent Araştırmaları Dergisi*, Adamor Yayın, Ankara, 117- 136.
- [5]. Çakır, K,H., (2006). *Konut Alanları Yer Seçiminde Sosyal Yapının Rolünün Saptanmasına İlişkin Sistematik Bir Yaklaşım: “Edirne Kaleiçi, Kaledişi ve Yeni Yerleşme Alanları Örneği”* Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 9-10.
- [6]. şahin, M., Işık, E.,(2011). *Osmanlıdan Cumhuriyete Mahalle Yönetimi*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 30, 22.
- [8]. Baday, N,Ö., (2011). *Modern Kent Mekânlarında Mahallenin Konumu*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Konya, 21-24.
- [12]. Ürküt, S.,(1998). *Yaşanabilir Çevre Oluşumunda Mahalle Kriterinin İncelenmesi “ Katılım, İletişim ve Etkileşim Çerçevesinde Mahalle Sosyal ve Mekânsal Yapısı”* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 12-24.
- [13]. Erdoğmuş, D.,(2006) *Sürdürülebilir Yaklaşımlar Çerçevesinde Mahalle Olgusu ve Aydın Merkez’de Kurtuluş KöprülÜ, YedieylÜl Mahalleleri Örnekleme*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 37.
- [14]. Arıkboğa, E., (1998), *Yerel Yönetimler, Katılım ve Mahalle Muhtarlığı*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mahalli İdareler ve Yerinden Yönetim Bilim Dalı, İstanbul, 92-101. .
- [16]. ÜnlÜ, S,T., (2016). *On Dokuzuncu Yüzyıldan Yirminci Yüzyıla Doğu Akdeniz Liman Kentlerinde Mekanın Dönüşümü: Volvos, Patras ve Mersin*, yayınlanmış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 209.
- [17]. ÜnlÜ, S,T., (2007). *19. Yüzyılda Mersin’in Kentsel Gelişimi*, Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Mersin, 101-119.

- [18]. Oğuz, İ., (2006), *Tarsus Şer'iyeye Sicillerine Göre Mersin Kentinin Kuruluş Öyküsü*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı, Mersin, 27-115.
- [19]. Zeydin, M.,(2008), *Kasabadan Büyük Kente Mersin'inin Kentsel Gelişimi*, Mersin Sempozyumu, 972-980.
- [21]. Öztürk, M., Altuntepe. N.,(2008), *Türkiye'de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması*, journal.Yaşar.edu.tr. 1597.
- [23]. Özdemir, E., (2009), *Kültürel Farklılıkların Kentsel Siyasete Yansımaları: Mersin Örneği*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, İstanbul, 126-137.
- [24]. Bozkurt, İ., (2001). *Salnamelerde Mersin*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 50-55.
- [25]. Çelik. R., (2009). *1898 Kandıye Olayları Sonrasında Girit'ten Mersin Sancağı'na Göçler (1898-1907)*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Mersin, yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 66.
- [26]. Kaştan, Y., (2008). *Cumhuriyet Döneminde Mersin İli Demografik Göstergeleri*, Mersin Sempozyumu, 1596.
- [29]. Gündoğdu,E., (2014). *Mersin Geleneksel Konut Mimarisinin Ekolojik Yönden İncelenmesi*, İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 44.
- [30]. Vural S., (2010). *Huğdan Gökdelene Mersin 170 Yılın Mimarlık Mirası*, (Birinci Baskı) Türkiye: Lamineks Matbaacılık/ İzmir, 82-88.
- [32]. Doğan, A. E., (1999). *Küreselleşme ve Kentlerin Dönüşümü- Mersin Örneği*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Mersin, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 137

İNTERNET KAYNAKLARI

İnternet: Erdagöz, Ö., Mahalle Yönetimi ve Geleceği, 61 Web: <http://dergipark.ulakbilim.gov.tr/mdegi/article/view/500001457>,adresinden 2 Mayıs 2017'de alınmıştır

1. İnternet:Şahin, M., Işık, E.,(2011). *Osmanlıdan Cumhuriyete Mahalle Yönetimi*, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, sayı 30, s. 222- [http:// dergipark. gov. Tr/ dpusbe/ issue/4772/65690](http://dergipark.gov.tr/dpusbe/issue/4772/65690) adresinden 15 Nisan 2016 tarihinde alınmıştır.

İnternet: Düzbakar, Ö., (2003). *Osmanlı Döneminde Mahalle ve İşlevleri* U.Ü. Fen- Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:4, Sayı:5, 99, Web: <http://kisi.deu.edu.tr/yunusemre.ozer/Osmanlı%20donemimde%20mahalle.pdf>

İnternet: Kıvrım, İ., (2009). Osmanlı Mahallesiinde Gündelik Hayat (17.yüzyılda Gazi Antep Örneği), s.232, Web: e- dergi Marmara. Dergipark. gov. tr 2 Mayıs 2017' de alınmıştır.

İnternet: Bayartan, M.,(2005). *Osmanlı Şehrinde Bir İdari Birim: Mahalle*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölüm, Coğrafya Dergisi, sayı 13, 98-99 web: dergipark.gov.tr 2 Mayıs 2017'de alınmıştır.

İnternet: Koçak, Y., Terzi. E.,(2012), *Türkiye'de Göç Olgusu*, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm web: Önerileri, <http://docplayer.biz.tr/334414-7>, 2 Mayıs 2017'de alınmıştır.

İnternet: Ünlü, T., (2007). Mersin'in Mekansal Biçimlenme Süreci ve Planlama Deneyimleri, [web: www.mmfdergi.gazi.edu.tr/ article.s.426-427](http://www.mmfdergi.gazi.edu.tr/article.s.426-427), 3 Mart 2016 da alınmıştır.

İnternet: Sandal, K, E., Gürbüz, M.,(2003). Mersin Şehrinin Mekansal Gelişimi ve Çevresindeki Tarım Alanların Amaç Dışı Kullanımı, web: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/822/10446.pdf>, s. 127, 1 Haziran 2016 da alınmıştır.

İnternet: Yüceer, S.N.,Mersin Şehrinin Kentsel Gelişim Sürecinde Akdeniz Kıyı Bandının Etkileri,2.UlusalKıyıMühendisliğiSempozyumu,Web:<http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/11342.pdf>, 1 Haziran 2016 da alınmıştır.

İnternet: Sağlam , S., (2006). Türkiye'de Göç Olgusu ve Kentleşme, s.39, web: http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/serdar_saglam_turkiyede_ic_goc_olgusu_kentlesme.pdf.

İnternet: T.C. Mersin Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü,2011 yılı Mersin İli Çevre Durum Raporu, s. 421-428. 1 Haziran 2016 da alınmıştır.

İnternet: Eren, Ö. İ., (2012), *Türkiye’de Dönüşen Kentlerin Son Kalesi: Kent Kurucu Öge Olarak Osmanlı’dan Günümüze “Mahalle”, 1552-1553*, international Journal of Human Sciences, s. 1552-1553

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Hülya GÜLER
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi (gün/ay/yıl) : 01/01/1968
Doğum Yeri : Hozat/ TUNCELİ
Medeni hali : Bekar
Adresi : Güvnevler Mah. 9. Cad. Vadi Mersin Sit. A Blok
7/18
Telefon : 05307624017
E-Posta : hulyaa.2003@hotmail.com

Eğitim Derecesi Eğitim Birimi Mezuniyet yılı

Yüksek lisans 2017 Toros Üniv. Fen Bil. Ens. Mimarlık. Tezli YL.
Lisans Mersin Üniversitesi Takı Teknolojisi ve Tasarımı
Yüksekokulu 2008
Lise Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi
1986

İş Deneyimi

Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
	Site İnşaat. Sağlık Ürünleri A.Ş.	Finans Danışmanı

Yabancı Dil

İngilizce

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
F.E.N. BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İNTİHAL PROGRAMI RAPORU

..... MİMARLIK ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 16 / 09 / 2017

Tez Başlığı:

Mersin Kentinde Mahalle Olgusundaki Değişim Sireci

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın;

a) Giriş,

b) Ana bölümler ve

c) Sonuç kısımlarından oluşan toplam sayfalık kısmına ilişkin, 16 / 09 / 2017 tarihinde enstitü arafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinalite raporuna göre, dönem projemin benzerlik oranı % 2.0 'dir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç
- 3- Benzer kelime sayısı 10 adet yapıldığında en fazla %10,

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dahil
- 3- Benzer kelime sayısı 10 adet yapıldığında en fazla %30'u geçmemelidir.

Tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Yukarıda belirtilen başlıkta danışmanımla birlikte tamamlamış olduğum tezimin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir. Tezimin, tez yazım kurallarına uygun olarak ve intihal olmaksızın hazırladığımı taahhüt eder; intihal olması durumunda tez çalışmamın başarısız sayılacağını ve mezuniyetimin iptalini kabul ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı

: Hulya Güler

İmzası

: H. Güler Tarih: 16 / 09 / 2017

Yukarıda kişisel ve tez bilgileri verilen öğrencimin belirtilen başlıkta birlikte tamamlamış olduğumuz dönem projesi Turnitin intihal yazılım programında kontrol edilmiş ve etik bir ihlale rastlanmamıştır. İntihal yazılım programının rapor çıktısı ektedir. Ayrıca tezin fikir/araştırma sorusu, yöntem, bulgular ve tartışma kısımları özgün olup kısmen veya tamamen diğer çalışmalardan alınan kısımlar olduğu durumlarda kaynak belirtilmesine dikkat edilmiştir.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı

Ucafi Sen

İmzası

Ucafi Sen

: Prof. Dr. Ucafi Sen Tarih: 16 / 09 / 2017

Ek: İntihal yazılım programının rapor çıktısı (.....sayfa)

MERSİN KENTİNDE MAHALLE OLGUSUNDAKİ DEĞİŞİM SÜRECİ

Yazar Hülya Güler

Gönderim Tarihi: 14-Eyl-2017 02:18PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 846845049

Dosya adı: H_LYA_G_LER.docx (3.91M)

Kelime sayısı: 13670

Karakter sayısı: 99493

MERSİN KENTİNDE MAHALLE OLGUSUNDAKİ DEĞİŞİM SÜRECİ

ORIJINALLIK RAPORU

%**20**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**20**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**5**

YAYINLAR

%**4**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BIRINCIL KAYNAKLAR

1	www.spo.org.tr İnternet Kaynağı	%4
2	acikerisim.selcuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%2
3	issuu.com İnternet Kaynağı	%2
4	www.baltalimani.com İnternet Kaynağı	%1
5	baltalimani.com İnternet Kaynağı	%1
6	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	%1
7	kisi.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
8	www.angelfire.com İnternet Kaynağı	%1

9

Ünlü, Tolga. "MERSİN'İN MEKÂNSAL BİÇİMLENME SÜRECİ VE PLANLAMA DENEYİMLERİ", Journal of the Faculty of Engineering & Architecture of Gazi University/13001884, 20070901

Yayın

%1

10

www.mtso.org.tr

İnternet Kaynağı

%1

11

gazi.edu.tr

İnternet Kaynağı

%1

12

www.uyusmazlik.gov.tr

İnternet Kaynağı

%1

13

cdr.cevre.gov.tr

İnternet Kaynağı

%1

14

www.idealkentdergisi.com

İnternet Kaynağı

%1

15

Submitted to Beykent Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

%1

16

www.yumuktepe.com

İnternet Kaynağı

%1

17

sbe.dpu.edu.tr

İnternet Kaynağı

%1

Alıntılarını çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< %1

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde

